

100 år senare...

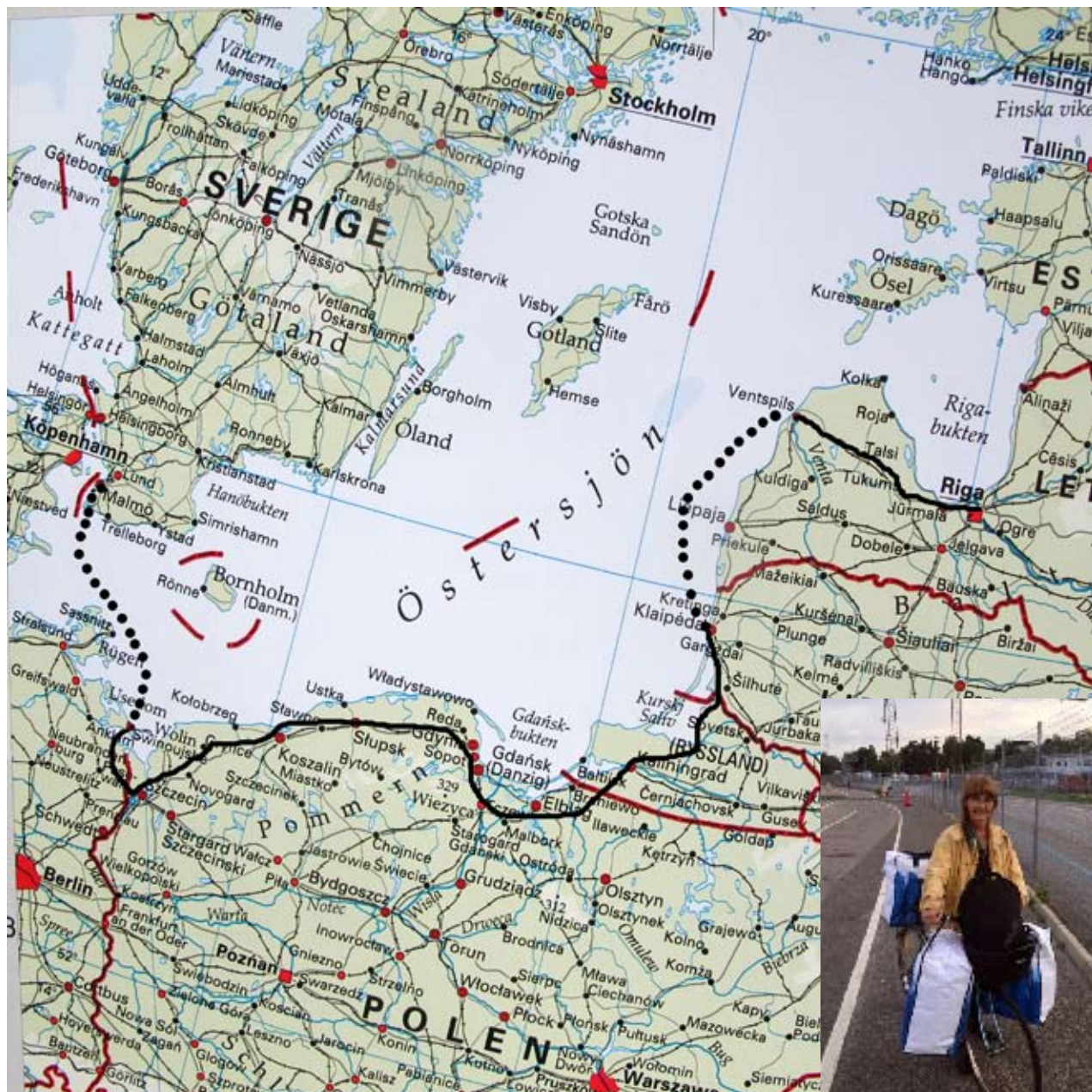
Ulla Nordfors

ISBN 978-91-976679-2-0

rapport till Publicistklubben, mars 2017

Ulla Nordfors, Stockholm

ulla@klocktail.se

100 år senare...

I alla nyhetsprogram på tv, i alla dagstidningar publicerades bilden av den lille pojken som flutit iland på stranden. Röd tröja, blå byxor, gymnastiksskor, ansiktet nedåt i vattnet. Det var Aylan men kunde ha varit vilken 3-åring som helst. Det kunde ha varit en av mina morbröder...

Det var höst 2015 och plötsligt stod mängder av flyktingar från krigets Syrien, från Afghanistan och andra avlägsna platser i världen i kö vid vårt lands gränser. Många svenskar kavlade upp ärmarna och kom för att hjälpa de nyanlända. Banderoller med "Välkommen" sågs vid tågstationerna. Men röster som "Varför kommer de hit? Vi har inte resurser att hjälpa alla! Bättre att de stannar och får hjälp i sitt närområde." hördes också.

Mina tankar gick till mormor Lucie (33 år) med sina tre barn, Gösta (6 år), Sigge (3 år) och Margit (1,5 år) från kuststaden Windau (Ventspils) i Lettland. Tillsammans med en jämnårig dansk småbarnsmamma lyckades hon i oktober 1915 fly med sina små barn. Först åkte hon till Riga för att ta fotografiet till ett resedokument innan hon steg på en båt till Memel (Klaipeda). Där hon tog sig vidare längs kusten till Swinemünde (Swinoujście) i Polen för att sedan stiga ombord på en båt till Malmö.

Jag hade läst att under Första världskriget flydde 550 000 av Kurlands och Semgallens 800 000 invånare österut. Men vad hände med dem som blev kvar i sitt närområde i Lettland, vad hände med dem?

Svar på frågan kanske jag skulle få om jag åkte till Ventspils, hyrde ett rum i ett gammalt hus, bodde där under tre höstmånader, levde ett enkelt liv och försökte leta rätt på barnbarn i min egen ålder, i 60-årsåldern, till människor som stannade kvar. Lyssna till deras familjehistorier, titta i deras fotoalbum... se hur de lever idag...

Full av förväntan stod jag, den sista augusti, där på kajen i Nynäshamn. Tre stora Lagerhaus-kassar med blixtlås var lastade på den gamla cykel en vän skänkt mig. 11 timmar över havet i en vilstol i lastbåtens salong kändes lyxigt när jag visste hur båtflyktingar nere på Medelhavet reste i överfyllda småbåtar...

Morgonen därpå stod jag ute på däck när båten sakta gled in på floden Venta. Förbi det gamla fyrtornet, längs den långa södra piren, förbi Fiskehamnen, förbi det Livländska Ordensslottet och in mot Stena Lines färjetterminal i Ventspils.

Jag hade hyrt en lägenhet på övervåningen i ett 110 år gammalt hus på Stradnieku

iela (Arbetargatan) i den gamla delen av Ventspils. Installerade mig i ett av de tre rummen. Där fanns soffa, fåtöljer, bord, stolar och en kakelugn. Med några medhavda textilier och affischer, en ljusstake och cd-spelare för lite ”örongodis” kändes rummet ombonat. I fönstret mot gatan hängde vackra spetsgardiner. Jag kunde se ut. Insyn utifrån var inte möjlig och det var skönt att slippa de persiennlösningar som är alltför vanliga hemma i Sverige.

I köket fanns en vattenkokare, en kokplatta med diameter 15 cm, en microvågsugn som inte fungerade, kylskåp, diskho med både kall- och varmvattenkranar. Bord, två pallar samt utsikt mot gård och vedbod. Skjutdörr till toaletten, duschkabin och en spegel med hylla. Ja, mitt hem för de närmaste tre månaderna var enkelt men kändes ändå lyxigt. Jag hade allt jag behövde. Och vid ett eventuellt strömavbrott skulle jag klara mig fint med stearinljus och kakelugnen.

Lära känna staden

Med en liten karta i fickan gav jag mig ut för att lära känna staden. Gator (=iela) har lettiska namn som Stradnieku=arbetar, Udens=vatten, Osta=hamn, Plata=bred, Skola=skola, Darzu=trädgård, Liela=stora, Pils=slott, Saules=sol och Dzīrnavu=kvarn. Märkligt när jag efter två veckor fortfarande behövde cykla efter kartan. Med ”konstiga”

namn som jag inte förstod blev det svårt. Jag stannade i princip i vartenda gathörn för att se på kartan var jag befann mig. Såg inte så många skyltfönster, om jag förstått lettiska hade jag nog förstått vad som såldes innanför dörrarna... Såg både mammor och pappor dra barnvagnar. På den fronten var det precis som hemma.

I en Kafejnīca, ett café, där jag beställde zupa (soppa) kunde personalen varken tyska eller engelska. En annan gäst, en ung kvinna, förstod emellertid min fråga efter en affär där jag kunde handla rengöringsattiraljer. Hon var vänlig och följde med mig till Mego, en stor affär i två våningar. Mat på bottenplanet, hygienartiklar och kläder på övervåningen. Där fanns också en restaurang som sålde komplett lunch bestående av kött/fisk/kyckling, potatis, sallad, saft och bulle för endast 1,9 €. Prislapparna på varorna i affären gjorde mig övertygad om att jag skulle kunna hålla min budget.

Tankarna gick till alla de flyktingar och andra s k nysvenskar som inte förstår det svenska språket. Hur viktigt det är att snarast få möjlighet att lära sig det språk som talas i det land som man kommer att bo i. Självt hade jag ingen intention att lära mig lettiska, min flykt var dessutom självvald. Dessutom märkte jag att även den engelska och tyska som jag tidigare pratat och förstått rätt obehindrat, med

stigande ålder, blivit allt svårare. Ett mycket viktigt ord lärde jag mig dock, "paldies" som betyder tack.

Oktoberfest

Det fanns gott om anslagstavlor runt om i staden och jag kunde lätt informera mig om olika kulturevenemang. På en affisch såg jag att redan på min andra dag i Ventspils skulle det vara Oktoberfest arrangerad av Tysklettiska Vänskapsföreningen. Ett utmärkt tillfälle att knyta kontakt med balttyskar.

På Marknadsplatsen fanns ett stort tält uppställt, långa bord med vita dukar och blå-vitrutiga små Bayernflaggor av papper. Öl i sejdlar, korv, sauerkraut, servitriser i dirndl-klänningar, folkmusik och sånggruppen Windau. Stämningen var hög.

Vid mitt bord satt den 90-årige Harald och hans fru Margerete, 86 år. Han ville gärna prata med mig om sitt liv. Jag blev hembjuden till deras husvagn som stod uppställd på campingplatsen i Liepene, vid havet några mil norr om Ventspils. Cyklade dit och lyssnade till hans berättelse:

Han minns hur lastfartygen låg på kö ute på redan och väntade på att få komma in i hamnen för att lossa sin last.

– Jag var bara 11 år när min två år äldre bror fick åka med i 14-dagarsperioder på båtarna under de långa sommarferierna. Min bror fick hålla ordning på hur lång tid det skulle ta att lasta

eller lossa. Jag var för liten och kunde ägna mig helt åt att springa på stranden, samla stenar och bada. Av ilandflutet virke byggde vi flottar som vi seglade med.

– Ja, det var en lycklig tid. Pappa, Friedrich var skeppsmäklare och vi bodde med honom. Våra föräldrar var skilda och mamma Susanne hade gift om sig med en ryss, fått en son med honom och flyttat från Ventspils. Hon kom sedan tillbaka när hennes man blivit lungsjuk och dött.

– Under skoltiden hade jag fler lettiska än tyska vänner. Vi skulle lära oss ryska i skolan men jag var inte så intresserad. Något jag kan ångra idag. Som häromdagen när jag behövde fylla på gas till husvagnen och handlaren bara förstod ryska. Jag fick en ny tub istället.

– Det var ett hårt liv här i Ventspils. Folk flyttade mot Ryssland men mina föräldrar ville verkligen stanna och var de sista som lämnade staden. När ryssarna kom fick mamma och pappa en dag på sig att packa sitt bohag, allt som rymdes i två små lastbilar. De åkte mot Riga där tog de en båt "Die Deutsche" västerut mot Danzig (Gdansk) och blev inkvarterade i en lada. Vintrarna var strängare förr, mycket snö och vansinnigt kallt. Jag hade redan rest och vi kom ifrån varandra.

– Mina föräldrars färd gick vidare till en stad där det stod många tomma lägenheter eftersom man deporterat judar därifrån. Mina föräldrar fick välja en av dessa lägenheter. Min halvbror, som hade ett ryskt efternamn, blev inkallad till militärtjänst och skickad till Grekland, sedan vidare till Österrike. Min äldre bror blev lungsjuk och dog.

– I juni 1944 anmälde jag mig som frivillig till det militära. Man hade sagt mig att det annars fanns risk att jag skulle bli skickad till Ryssland. I militärskolan hade vi skjutövningar, jag anmälde mig som intresserad av att skjuta ner flygplan. En dag kom SS till skolan för att rekrytera soldater.

Jag spelade riktigt dum och trots min färdighet med skjutvapen så ville de inte ha mig. Jag var den ende som slapp följa med dem.

– Sedan blev jag förflyttad till en ort söderut vid ryska gränsen och därefter vidare till Hollands kust, till fronten. Jag var bara 18 år och undvek, med risk för mitt eget liv att skjuta på människor. Varför skulle jag det? En dag när jag låg i en skyttegrav kom en engelsman flygande rakt över mig, han var på låg höjd för att undvika radarn. Våra blickar möttes och vi nickade mot varandra. Ingen av oss sköt.

– När kriget var slut kom jag till Belgien där jag jobbade i en kolgruva, jag lastade kol på hästvagnar. Det var lite komiskt, som om hästarna kunde räkna. Lade man på en skyffel för mycket så vägrade de att gå.

Haralds föräldrar hade lyckats ta sig till Göttingen och via Röda Korset kunde han återförenas med dem där. En vacker dag träffade han Margerete. Hon minns honom som klädd i en konfirmationskostym. Men Harald minns att det var den smoking, i engelskt tyg, som hans far hade haft med sig under alla åren på flykt från Ventspils. Senare bytte fadern till sig en ny kostym mot 3 kg fläsk. Livet var hårt även i Tyskland. Man livnärde sig på rödbetor och salt. Harald klarar inte att äta rödbetor idag, han föråt sig på dem under kriget.

År 1954 stod bröllopet och redan året efter föddes deras son. Numera är Harald både farfar till en 27-årig yngling och farfarsfar till tre småtingar. Haralds och Margeretes dotter, född 1959 är fortfarande singel. Tiderna blev lite bättre och efter att ha haft cyklar köpte man sig en motorcykel. Semestrarna med den blev enkla. De hade tält och annan campingutrustning med sig. En gång bytte de sin luftmadrass mot bensin till motorcykeln.

– Här på stranden mår jag bra, säger Harald och

tittar längtansfullt ut över horisonten. Tidigare tillbringade vi halva semestern här och halva i Danmark nära Samsö. Numera orkar vi inte åka så långt så vi är bara här. Våra barn och barnbarn är lite ledsna över det. De vill inte komma hit. Sista gången dottern gjorde det var det krångel med bärare på flygplatsen och ockertaxi i Ventspils. Dessutom låg det ett vitt kalkdamm över stan.

– Det här området var tidigare avspärrat och det kunde ta tre dagar att få tillstånd att resa in. Efter Lettlands självständighet 1991 kunde man köpa en bit mark för ett ägg och en tomat...

– Vi var de första gästerna här på campingen i Liepene. Tidigare fanns det restaurang här och en affär där man kunde köpa bröd och mjölk. Numera vill ingen driva sådan verksamhet, efter de illdåd man blivit utsatt för. Om man protesterade när kriminella kom in och försåg sig med varor utan att betala "råkade" butiken brinna ned. Numera åker vi ner till Ventspils för att handla. Postgången fungerar inte så bra hit till campingen. Just nu väntar vi sedan nio dagar på ett brev...

Sedan snart 25 år åker Harald hit en majvecka varje år och gör i ordning inne husvagnen och tvättar bort den gröna mossan som samlats på baksidan mot havet. Sedan åker han och Margerete hit tillsammans i augusti. I början av september börjar de packa ihop igen.

– Så här lär det bli, så länge vi orkar kommer vi hit till havet norr om Ventspils. Vi har mycket lite kontakt med vanliga letter och våra tyska vänner pratar mest om kultur, om teater och konserter. Tyvärr talar vi sällan om det vanliga, verkliga livet. Hur världen ser ut med krig och elände, att man inte lärt sig av historien, om rädslan för flyktingar, om rädslan att ryssarna ska komma tillbaka, om att ryssarna föder fler och fler barn medan letterna föder färre...

Jag märker hur Harald har ansträngt sig att samtala med mig om gamla tider. Han undrade vad jag skulle göra och vad jag egentligen skulle skriva. Jag förklarade min nyfikenhet på hur livet kunde te sig hos dem som blev kvar när min mormor flytt till Sverige. Och att jag antecknat så gott jag kunde.

Tillbaka till Ventspils

På hemvägen fick jag punktering och jag drog min cykel i 3 timmar. Fick gott om tid att fundera över livet, tacksamt känna att jag själv valt min ”flyktning-tillvaro” och hur lyxigt det var att ha bekväma skor på fötterna, en skön jacka och inte behöva bära på några väskor.

Jag letar reda på en cykelverkstad och träffar Arturs, en ung man som nyss återvänt efter en tids arbete i England. Medan han byter mitt däck berättar han om sin mormor Hilja som är född i Ventspils. ”Hon vill helt säkert träffa dig och berätta sin historia.” Det kändes hoppfullt men några veckor senare har han backat... ”hon är inte född i Ventspils”. Samma sak händer vid kontakter med andra personer. Man är först intresserad men vid närmare eftertanke så ändrar man sig...

Tysk-Lettiska Vänskapsföreningen

Jag sökte upp Tysklettiska Vänskapsföreningen på Saules iela 9. Träffade Mara Kraule och lämnade ett USB-minne med bilderna jag tagit på Oktoberfesten. Mara hade

varit med om att ordna Oktoberfesten och är dessutom en av medlemmarna i sånggruppen Windau, en grupp som uppträder med tyska folksånger. Mara bjöd in mig till gruppens sångövningar men det var bara hon som kunde tyska så hon översatte sångtexterna för att de andra skulle veta vad det handlade om.

Mara gav mig några nummer av föreningens egen tidning ”Lett-Landweitt”. I ett nummer fanns en intervju med en 80-årig pensionär som var aktiv i befrielsekriget samt en f d tysk lärarinna. De berättar:

Åren 1945-55 var en mycket svår tid. Det fanns livsmedelskuponger till ca 1949. Även välutbildade arbetare tjänade inte så mycket. År 1949 började Kolchosiden och därmed svåra tider för bönderna. Från 1967 blev Kolchoserna mer attraktiva eftersom de erbjöd goda försörjningsmöjligheter. Man tjänade väsentligt mer på kolchoserna runt om Riga än inne i staden.

Kolchosbönder fick ha 0,5 ha mark och några ängar. Varje familj fick ha en ko, två får, två grisar och tio höns. Allt kontrollerades en gång om året. Hästar fick man inte äga utan hyra från kolchosen. De nödvändigaste livsmedlen fanns och svart bröd brukade bakas varje lördag. Ibland fick man vitt bröd och annat läckert.

Om en familjefar slutade på Kolchosen började en svår tid. Med endast 0,25 ha och mindre ängsmark var det svårt att få tillräckligt med hö. Och om man var sex personer i familjen, föräldrar, mormor och tre barn var det extra svårt. Mormodern fick ingen pension om hon inte arbetat på Kolchosen.

Kuponger fanns också i slutet av 1980-talet för socker, tvål och alkohol. Än idag finns det folk som har de bruna tvättvålarna hemma. Man köpte dem, oavsett om man skulle använda dem eller inte, eftersom man var orolig att de inte skulle säljas mer. Sådan tid, utan tvål, hade alltför många fått uppleva efter kriget. Man använde "Beuche" som tvättmedel till kläder. Då tog man helt enkelt aska (huvudsakligen björkaska) ur spisen och löste upp det i kokande vatten. Lösningen tvättade man sedan med.

Smör, öl och bröd i hög kvalitet var det gott om. Det fanns ingen svart marknad. Ström och vatten var extremt billigt. Elektricitet var en hederssak i Sovjetunionen. Ström, trä till att elda med och vatten kostade mindre än 10% av dagens pris. Vattenledningarna i byn tillhörde Sovjet. Det fanns inga vattenmätare

Resor inom Sovjet var inte så dyra. Gruppresor organiserades och kolchosbönderna reste gärna. Ibland betalades 1/3 av resekostnaden av kolchosen. Även fackföreningarna kunde bidra med pengar så ibland behövde man bara betala halva kostnaden själv.

Utbildningssystemet liknade det nuvarande: grundskola, mellanskola, många olika yrkesskolor och fackskolor. Efter grundskolan var det en plikt att studera vidare någonstans. Och det fanns tillräckligt med lärlingsplatser. På Högskolan fanns det alltid fler intresserade än studieplatser. Det fanns också möjlighet att studera i Moskva eller Leningrad, man skulle då ha mycket goda kunskaper i ryska men själva inträdesproven kunde man göra i Riga.

Alla lärde sig något slags yrke. Efter examen från högskolan utvaldes en arbetsplats där man måste arbeta några år. Ibland skickades man ut på landet mot sin vilja. Det fanns ingen arbetslöshet, alla fick något slags jobb. Man fick inte vara ledig längre än en månad när man bytte arbetsplats.

Som alltid fanns det folk som ville flytta till städerna. Dessutom ville Sovjet bygga upp industrier i de Baltiska länderna och därför blev det en stor invandring av ryssar till Lettland. Det medförde ett intensivt bostadsbyggande i städerna.

Hos myndigheter, i hamnar, på järnväg och hos polisen talades ryska eftersom 60% av ryssarna arbetade där. Det berodde på att letter med bra utbildning var sällsynta efter kriget och deportationen. Ryska arbetare hade blivit tillsatta på många tjänster.

Alla kunde tala ryska, om man ville och därför lärde sig inte så många ryssar att tala lettiska. Vi måste kunna ryska annars var det inte så mycket som fungerade. Vid ett tillfälle när vi var ca 30 lärare som skulle lyssna på ett föredrag var det en dam som inte förstod lettiska och föredraget hölls därför på ryska. Också läkare måste tala ryska.

Vi teg mycket och hade inget meningsutbyte med okända människor. Föräldrar berättade nästan inget om den första Lettiska republiken. Jag visste inte något om massdeportationen den 25 mars 1949 eftersom jag, som alltid, hade min namnsdagsfest då. Idag förstår man nog inte hur detta kunde vara möjligt men skolprogram och medier såg hela tiden till att vi skulle leva som i ett vakuum, bortom sanningen. Vi visste att det fanns angivare. Men jag, personligen, levde ett lugnt och stilla liv och upplevde inget dåligt.

Det var mycket lugnare jul- och nyårsfirande förr, mer inom familjen. Sångfesterna stöddes av regeringen, men programmet valdes ut och det innebar att en stor del av sångerna var Sovjetsånger. Texterna hade viktiga budskap om levnadsmål. Allt leddes av kompositörer och författare. Folkloregrupper bildades i slutet av 1980-talet och då organiserades också de första folklorefestivalerna. I spetsen för den stora paraden genom Riga vid den internationella

sångfestivalen "Baltica-88" bars för första gången den röd-vita lettiska fanan fram av nationalskalden och politikern Dainis Stalts.

Biblioteket

Ibland besökte jag Ventspils huvudbibliotek vid torget. Det är mycket modernt, Melinda och Bill Gates Foundation har bidragit till en stor datoravdelning. Här hålls datakurser för pensionärer. Skolor använder också bibliotekets datorer om man inte får rum i det Digitala Centret i ett hus intill. Numera har man också en 3D-skrivare, vem som helst, kan mot en summa av några € skriva ut.

Man samlar in elektroniska publikationer och andra dokument. Gratis internet och mer än 206 000 trycksaker erbjuds besökarna. Avdelning för tonåringar och barnavdelning med bilderböcker och sagor finns också. Biblioteket arrangerar många olika aktiviteter för att höja informationskompetens och lärande genom olika frågesporter, workshops och tävlingar. En omfattande samling av litteratur och ett brett utbud av tidskrifter finns också. Och biblioteket anordnar många kulturella evenemang, utställningar och konserter.

På Kuldigas iela finns ett litet familjebibliotek med små men intressanta böcker för barn, ungdomar, deras föräldrar och farföräldrar. Även här finns gratis internet.

På norra sidan om floden, i Pärventa finns ett stort bibliotek och naturligtvis finns det en biblioteksfilial på Ventspils högskola.

Redan hösten 2015 när jag skulle besöka Ventspils första gången tog jag kontakt med biblioteket och träffade då bibliotekarien Nadja som arbetar där. Hon har varit till mycket god hjälp under hela min tid i staden.

Livländska Ordenslottet/Museét

Genom Nadja lärde jag känna Kaspars på museet i det Livländska Ordensslottet. Han är historiker och arbetar både med katalogisering och guidning. Kaspars försåg mig med mängder av information, lånade mig böcker om lettisk historia och kultur. Och vartefter jag läste så lärde jag mig mycket om Ventspils historia, om vilka svårigheter befolkningen i staden upplevt under långa tider. Kaspars berättade att endast ca 10% av dem som var kvar i Ventspils efter Första världskriget fortfarande hade anhöriga i staden. Uppgiften att 90% var utbytta ökade min förståelse om varför människor var reserverade och ogärna samtalade med mig...

Kaspars lånade mig en broschyr om Ventspils historia fram till 1941, nedan är ett utdrag:

Det livländska Ordensslottet byggdes 1263-1290 med ett strategiskt läge för att övervaka omliggande marker och flodens inlopp samt havet med dess handelsvägar. Snart växte

en bosättning av tyskar runt slottet och den framtida staden grundades. Det finns inte mycket dokumenterat från denna period. Vapnet med ett riddarkors och ett jakthorn är från år 1369.

År 1378 grundades Ventspils stad. Den bestod av nuvarande gamla staden och närliggande mark mellan Kuldigas och Saules iela med betesmarker, ängar och kolgruvor. Medlemskapet i Hansan ledde till att staden växte. Men det enda kvarvarande minne från denna goda ekonomiska period är Ordensslottet och delar av stadens gatunät.

Under det Livländska kriget 1558-1583 var Sverige, Danmark, Ryssland och Polen inblandade. Perioden därefter fungerade Kurland och Semgallen som ett Hertigdöme som, speciellt under Hertig Jakobs tid (1642-1682), hade både växande ekonomi och befolkning. Ventspils, med sitt strategiska läge vid havet och floden Ventas inlopp blev nu ett viktigt fartygs- och skeppsbyggarcentrum. Gamla Stan fick till stor del sin nuvarande form. Marknadsplatsen, boningshus och magasin har i princip behållit sin ursprungliga stil. Och som i andra Europeiska städer blev förstas stadens marknadsplats, med närliggande kyrka och stadshus, en central punkt i stadslivet.

Efter att Hertigdömet Kurland - Semgallen 1795 införlivats i Ryssland följdes 120 år av ryskt styre. I början av 1800-talet betraktades Ventspils som en typisk landsortsstad med ekonomisk tillbakagång och med ca 1000 invånare. 1819 utnämndes Ventspils till Distriktsstad.

Under 1800-talets första årtionden minskade Ventspils hamn i betydelse. För att uppmuntra handeln planerade man ett komplicerat nätverk av vattenvägar och kanaler inåt landet. Men projektet avstannade 1830 då det började att massproduceras ångdrivna fartyg runt om i världen. Det första ångfartyget anlände till Ventspils redan 1832.

Redan 1817 hade den ryske kejsaren, Alexander I, låtit bönderna få frihet. Det var anmärkningsvärt eftersom det dröjde mer än 40 år innan livegenskapen avskaffades i Ryssland. För att förhindra de vandrande sanddynerna, som ända sedan Medeltiden varit till skada för stadens utveckling, inbjöds bönderna i mitten av 1830-talet att bosätta sig i närheten av kusten vid Kurlands hamnstäder. De fick också privilegier som t ex fritt timmer, trä och säd från Kronans mark samt extra betalning för varje byggnad som blev klar. Tillfälligt blev de också undantagna från skatt. En av de första bosättarna i Ostgals, området mellan Gamla stan och sanddynerna, var Janis Princis, en begåvad man och poet som lär vara en ursprunglig källa för många akademiska folklorestudier.

I mitten av 1800-talet upplevdes en viss ekonomisk tillväxt. Hamnen återhämtade sig och 1853 etablerades ett nytt skeppsvarv på floden Ventas södra strand. Där byggdes många fina segelfartyg bl a "Abraham", ett fyrmastat skepp och den vackra tremastaren "Concordia" på vilket min mormors far, Wilhelm Schlossman, var kapten. Flodbankarna trafikerades av två färjor innan det byggdes en flottbro 1868. I en tidningsartikel från det året finns uppgiften om att den första reguljära ångbåtstrafiken startade mellan Ventspils, Riga och Liepaja. Och år 1870 grundades en Sjöfartsskola i Ventspils.

När Kurland införlivades med Ryssland växte den ryska befolkningen, speciellt militärer, gränsvakter, tjänstemän och handelsmän. Behovet av en ortodox kyrka ökade och från 1845 fanns "Alla Helgons Ortodoxa kyrka" på Ordensslottets område.

År 1848 fick bönder rätt att bosätta sig inom stadens område och det innebar en förändring av Ventspils utseende. Den stadiga ökningen av arbetstillfällen de närmaste årtiondena resulterade i en ny befolkningsökning. Och den

utökade trafiken med större fartyg gjorde det nödvändigt att bygga ut hamnen. På 1850-talet bodde ca 4 400 invånare i staden, det fanns 38 gator med totalt 273 hus varav 46 stenhus.

Befolkningen fortsatte att öka kraftigt de följande årtiondena. Även andelen letter visade en uppåtgående trend, från 1863 med 19% till 1870 med 30%. Och år 1897 var 58% letter, 45% tyskar och 20% judar av Ventspils 7127 invånare.

Under den senare delen av 1800-talet ersattes den tidigare tyska administrationen av rysk byråkrati. På 1880-talet ersattes borgmästaren av ett lokalt parlament (Duma) som var typiskt för den tidens ryska städer. Gradvis flyttade ryska tjänstemän och militärer in och den etniska sammansättningen av Ventspils befolkning förändrades.

1904 byggdes järnväg från Ventspils till bl a Moskva. Staden Ventspils utvecklades nu till det främsta handelscentret på Baltkusten. Det byggdes lotstorn, magasin, verkstäder, tullhus, administrationsbyggnader etc. Man ordnade också ett bättre inlopp till hamnen och en särskild fiskehamn anlades i den tidigare vinterhamnen.

Under den Ryska revolutionen 1905 spred sig en social oro bland den multinationella lönearbetande befolkningen i staden. Det ledde till stöd för revolutionen och i slutet av 1905 hade revolutionärerna fått verklig kontroll över Ventspils. Många invånare blev avrättade eller deporterade till Sibirien. Några flydde utomlands.

Trots detta fortsatte utvecklingen av ett civilt samhälle. Stadens styrande fortsatte med arbetet att ta hand om gatunät och avloppsdikeyn. Man byggde också skolor. Enplans trähus ersattes med tvåvånings stenhus där det fanns plats för 4-8 rumslägenheter. Man följde samma Jugendstil som så många andra städer i Europa.

Det blev ändringar i stadens sociala mönster och ett område med sommarhus började utvecklas i stadens utkant. Befolkningen ökade från 18 000 år 1911 till 29 000 år 1914. Antalet Lettlandsfödda, framgångsrika invånare ökade märkbart medan tyskarna inom handel och administration blev färre.

Utbrottet av Första världskriget bröt en tid av fred. Fronten kom närmare. För att blockera hamnen sänktes flera skepp i inloppet av hamnen. När ryska trupper drog sig tillbaka från Ventspils 1915 sprängde de järnväg, lyftkranen och tulltornet i hamnen samt träbron över Venta. Sädeshissen, verkstäder och träskepp brändes ned. I många dagar var staden omringad av den rasande elden. Civila tvingades på flykt. Hamnen led också en hel del under kriget. Varken Sädeshiss eller Kylanläggningar restaurerades. Järnbron över Venta byggdes inte klar. Som överallt orsakade Första världskriget oreparerbar förstörelse och sönderfallande ekonomi. Befolkningen minskade under den tyska ockupationen och sommaren 1915 hade Ventspils endast 2 623 invånare.

Efter Lettlands självständighetsförklaring 18 nov 1918 togs Ventspils över av bolsjevikerna. 120 tyska soldater togs till fånga och sköts till döds. Som vedergällning dödade tyskarna hundratals civila. Under andra halvåret 1919 började flyktingar att återvända och livet blev lugnare. Befolkningen ökade igen till 8 205 (år 1920).

Under de närmaste tjugo åren (1920-1939) lyckades inte hamnen återfå sin tidigare betydelse. Tillbakagång av handel och industri orsakade en smärre befolkningsminskning. Trots det ökades stadens yta från 4,5 till 27,5 km². Ventspils hade år 1930 totalt 2 188 hus varav en fjärdedel var stenhus. Av 17 200 invånare var 83% letter, 6,3% tyskar och 7,4% judar. Men trots att de var i minoritet fortsatte tyskar och judar att ha inflytande över stadens ekonomi, speciellt beträffande fartyg och handel. Största delen

av lönearbetarna var anställda på sågverket och i hamnen. Även fiskeri och detaljhandel engagerade folk. Stadens sociala och kulturella liv blomstrade.

I maj 1934 upplöstes Lettlands parlament. Därefter hölls inga kommunalval längre utan myndigheterna styrdes av inrikesministern. Ventspils intogs av sovjetiska armén och en militärbas byggdes efter att Lettland ockuperats av Sovjet 1940. De viktigaste företagen förställdes och senare också de privathus som var större än 200 m². Alla sociala och kulturella organisationer och sällskap förbjöds. Sedan följde massdeportationer. Den 14 juni 1941 deporterades 1000-tals köpmän, affärsmän, tjänstemän och lettiskfödda militärer med sina familjer till Sibirien.

Kyrklivet i Ventspils

Jag höll fast vid min tidigare plan att visa mig ute i staden varje dag, cykla runt och prata med så många som möjligt och även gå till kyrkan. Ville att människor i staden skulle se mig som en seriös främling. Varje söndag satte jag på mig en klänning och deltog i högmässan i S:t Nikolaus Lutherska kyrka.

Där registrerades namnen på alla besökare, vi var ofta drygt femtio. Jag lånade en Dziesmu Gramata, en sångbok och kunde mima med i psalmerna, fast jag förstod inte ett enda ord. Det kändes bra att sitta stilla på kyrkbänken, beundra de vackra kristallkronorna och altarmålningen. Tankarna gick till mormor och att hon både döpts och konfirmerats i detta kyrkorum. En söndag blev jag medbjuden till kyrkkaffet, fick presentera mig och en kvinna översatte från min engelska till lettiska.

Därefter läste en annan kvinna dikter i 45 min. Jag förstod inte ett ord. Fick senare låna en bok av Kaspars där nedanstående information om kyrkan fanns:

Tsar Nikolaj I bidrog ekonomiskt till kyrkbygget och 1835 invigdes kyrkan, som fick sitt namn efter honom.

Kyrkan har en rektangulär form med tre gånger och tre våningar högt torn. Den breda trappan och utsmyckade fyra kolumner ger kyrkan en ceremoniell känsla.

Fyra urtavlor finns på andra våningen i tornet. De har bara en visare vardera, och därför visas endast timmarna på dagen.

Målningen "Uppståndelsen av Kristus" hängde över altaret ända tills 1888, då den flyttades till sakristian och ersattes med "Uppstigningen av Kristus". Den ursprungliga målningen hängdes tillbaka över altaret 2002 och den andra flyttades då till en annan plats i kyrkorummet. På vardera sidan av altaret finns målningar som föreställer Johannes Döparen till vänster och Aposteln Petrus till höger.

Den största av de tre kyrkklockorna är från 1835. Under Första världskriget fördes den till Ryssland men församlingen har lyckats hämta tillbaka den.

Kyrkoledare och pastorer från stadens olika kyrkor firar ibland ekumeniska gudstjänster där man enas i bön för staden och förutom den Lutherska kyrkan finns S:t Nicholas Ortodoxa kyrka, en Romersk-katolsk kyrka, och en Baptistkyrka. Den senare är en av de äldsta baptistkyrkorna i Lettland med flera musikensembler, solister, musiker, körer och

söndagsskola. Man anordnar sommarläger och bedriver en omfattande hjälpverksamhet för äldre och sjuka samt ger stöd till fattiga. Det finns också två andra samfund i Ventspils: Old Believer kyrka och Sjundedagsadventister.

Kulturen blomstrar i Ventspils

Anslagstavlor uppdateras regelbundet med nya affischer som bjuder in till olika kulturevenemang. Det är festivaler, konserter, teaterföreställningar, folkdansuppträdanden, bokreleaser och utställningar av allehanda slag.

På Ordensslottet visades en fantastisk samling brudklänningar och jag såg också PRIVAT en utställning som visade upp morgonbestyr hos olika människor. Vernissagen på PRIVAT-utställningen kändes verkligen privat. Jag hade noterat öppningstiden på kommunens hemsida men när jag kom dit var kvinnorna i grindens entré förvånade. Slottet var stängt.

Lyckades dock prata mig förbi dem och gick in, uppför trapporna och in genom utställninglokalens dörr. Där stod en liten grupp personer och drack vin. Jag hälsade och började betrakta den fint curerade utställningen. Efter en stund kom en man fram. Han kunde engelska och förklarade att det var stängt, lotsade vänligt men bestämt ut mig igen med ett "Välkommen åter". Det visade sig vara chefen för museet och att kommunens webbsida hade gett fel tidsuppgift.

Några dagar senare visade istället Kaspars mig utställningen.

Ordensslottets alla utställningar, både de permanenta och mer tillfälliga var mycket smakfullt arrangerade.

Teaterhuset Juras Varti (Havets grind) nära stranden, renoverades 2005-2009. Det rymmer nu 685 platser, en modern scenutrustning och två stora utställningsrum, en liten utställningshall som lämpar sig för fotografi och konst. I foajén brukar man ha större utställningar t ex Höstsalong med lokala konstnärer.

Såg Svansjön med en balettensemble från Nationaloperan i Riga, i sällskap med Nadja. Alla människor var finklädde, Nadja i en vackert röd klänning och jag var väl inte helt fel klädd i svart. Det var fantastiskt vilken energikick den två timmar långa föreställningen bjöd på. En annan föreställning på Jura Varti var "Vejs linos", en sång och dansföreställning. Först dansade småttingar i 3-årsåldern, sedan 10-12-åringar, lite äldre ungdomar och seniordamer i röda kläder som dansade både stilla polka och Zorba's dans. En skönsjungande manskör uppträdde också.

Stadens biograf, Kino Rio visar film nästan varje dag. Förutom filmer som är dubbade eller textade på ryska och lettiska är det många

originalfilmer med engelskt tal. Jag såg ett antal filmer som ännu inte hade haft premiär hemma i Sverige. Filmen "Hacksaw Ridge" med Mel Gibson som producent visade intensiva krigsbilder. Inga förskönande scener där folk får stryk, borstar av sig och reser sig... detta var krig och död! Affischer för amerikanska filmer har lettisk översättning av namnen på skådespelarna, jag kunde känna igen de medverkande på bilderna. Båda biosalongerna är moderna med bekväma stolar. I foajén kan man, precis som hemma, köpa pop-corn och läsk. Biljettpriset varierade mellan 2 och 3 €.

I Kulturcentret på Kuldigas iela frodas verkligen kulturen. Utrymmet delas av 54 amatörgrupper som sysslar med bl a teater, körsång, folkmusik, folkdansdans, blåsorkester. Man prioriterar mångfald och invånarna i Ventspils har ett stort utbud av högkvalitativ kultur att välja bland.

En affisch jag såg på Kulturcentret verkade handla om en balettföreställning. Men när jag skulle köpa biljett förklarade flickan i kassan skrattande att det var bal för seniorer... Åter ett exempel på min oförmåga att förstå det lettiska språket.

En kväll lyssnade jag på en konsert till Kristian Barons ära, han skulle ha fyllt 181 år. Fina dräkter, fin sång. Ett litet "aber": en 3-4 årig flicka körde egen dansuppvisning. Tydligen

finns det även här föräldrar som inte förstår att deras småttingar endast bör vara huvudperson i deras egen familj...

Nyvunnen väninna

Via Mara på Tysklettiska Vänskapsföreningen fick jag kontakt med Milda, en pigg 93-årig kvinna som kunde tala tyska. Vi blev mycket goda vänner och träffades några gånger varje vecka, ibland för långa promenader. För det mesta träffades vi på olika kaféer och åt soppa eller drack färskpressad morotsjuice. Vi turades om att betala.

När Milda och jag skulle träffas för första gången stod jag och väntade utanför ett modernt kafé på Kuldiga iela. Som alltid vid blindträffar var det lite nervöst... är det hon eller hon eller kanske hon som kommer där?

Men så kom hon, det var ingen tvekan. Liten dam, klädd i brun basker, rostfärgad täckjacka, mönstrade byxor och beiga skor. Med stadig blick och utsträckt hand kom hon rakt mot mig och sa "Guten Tag". Hon visade vägen till ett annat café på Liela iela. Det var egentligen en kaffe & te-butik med ett litet bord vid väggen och tre stolar. Hon visade vilken stol som var hennes och vi beställde te samt varsin kaka i folieförpackning. Jag fick en present, en kylskåpsmagnet föreställande ett skepp med tre master och små bärnstenar i seglen. Passande, eftersom min mormors far

varit kapten på den vackra tremastade barken Concordia. Jag berättade om min mormor och hennes familj. Milda tittade på familjenamnen jag hade skrivit upp. Hon kände igen: Fiedeler, Feierabend, Wewrovsky och skrev av namnen. Milda berättade att hon också bott på Plosta iela några år, den adress jag trodde att mormor bott på, i ett av husen som revs när man byggde färjeterminalen för 25 år sedan. Milda har också bott på Kuldigas iela, i ett hus mitt emot den nuvarande busstationen. Det hade bott ryssar i lägenheten under hennes familjs och hon minns hur ryssarna bråkade och drack. ... Huset ägdes av den rika familjen Gutschmidt som ägde flera hus i staden

I skolan var de tvungna att läsa ryska. Hennes klasskamrater och hon var inte ett dugg intresserade av det utan busade och gjorde det svårt för den stackars lärarinnan. Milda vägrade svara när hennes mamma försökte prata ryska hemma. Jag berättar för henne om att jag och mina syskon inte fick ha röda strumpor på oss. Röda strumpor påminde om ryssar...

Milda berättade om sin odlingslott, sitt lilla Bodenland 1,5 mil söder om Ventspils mot Kuldiga, som hon har haft sedan 1939. Hon tar buss dit och tillbaka, har ett busskort för pensionärer. En dag följde jag med henne dit för att hjälpa till att kratta löv och plocka bort dåliga äpplen. Vi bar bort dem i skogen så att vilda djur kunde äta dem. Alla fruktträd,

bärbuskar och andra vackra buskar, somliga från Asien, blomstrar säkert vackert under de varma årstiderna. Milda berättade om hur man kan använda sig av de växter som finns i naturen och hur hon torkar hallonblad till gott te. Hon har också ett potatisland och sa att hon tidigare varit van vid små potatisar eftersom de förr i tiden fick lämna ifrån sig de stora.

– Vid ett tillfälle när jag var på tjänsteresa till Moskva blev jag bjuden på stora potatisar. De små kastades till grisarna, förklarade man... Huset på odlingslotten är litet och enkelt inrett. Milda låser aldrig dörren till sitt hus.

– Det finns inget att stjäla här och om någon vill in är det bättre att man använder dörren än slår sönder ett fönster... det skulle kosta mig att laga eller byta det...

Vi hann prata mycket vid detta första möte och när damen i kaféet skulle stänga avslutade vi samtalet och gick. Jag trodde att vi skulle skiljas men Milda gick med bestämda steg mot ett annat kafé på Kuldigas iela. Hon visade på "sin" plats... med ryggen mot väggen och ansiktet vänt mot ingången. Vi drack kaffe, en god espresso och hon trugade på mig en minipirog med fläskfyllning.

Vårt samtal fortsatte. Milda berättade att hon hade haft tre systrar, numera är hon helt ensam och att hon bor på femte våningen i ett hus utan hiss.

– Jag vill inte ha någon som dansar på mitt

huvud, sa hon. Det visar sig att hon också under en tid hade bott på Pils iela. Milda har ännu inte berättat om sin egen familj, om maken och sonen, Det verkar vara känslösamt och jag förstår att jag måste ha tålamod.

Milda har besökt Moskva flera gånger, senast 2003. Hon har också varit på kryssning till Stockholm för sex år sedan. En dröm om att åka till Indien har dock inte blivit uppfylld.

När även detta kafé stängde sa Milda att vi skulle träffas dagen därpå och att hon ville visa mig var vi skulle mötas. Efter att jag hade låst upp min cykel tog hon mig under armen, jag ledde cykeln med den andra, och inledde en riktigt lång promenad bort mot Renku Dairzs, en vacker park där det fanns skojiga skulpturer och små broar över en liten kanal. Trodde vi skulle ses vid en av broarna men hon vandrade vidare och pekade ut var hon brukar handla bröd och mjölk och visade pizzerian där hon brukade äta. Vi gick vidare och till sist pekade hon på daghemmet där vi skulle ses nästa dag kl 17.30. Jag skulle inte ta med mig cykeln.

Dagen därpå gick jag den långa vägen till vår mötesplats och stod vid staketet mot daghemmet när jag såg Milda komma med två par stavar. Hon visade mig vilken längd jag skulle ha men det fungerade inte att ställa om dem och jag fick ta det som det var. Jag hade aldrig gått med stavar och innan Milda

ansåg att jag gick på rätt sätt blev det en hel del skratt. Hon berättade om sina ryggsmärtor för några år sedan. Hade nästan inte kunnat röra sig. Sedan blev hon rekommenderad stavgång och nu har hon inga problem alls med ryggen.

Skrattandes, med svängande stavar, gick vi utmed en bred gata och längs ett staket. Där bakom skällde plötsligt en arg schäfer. Jag hoppade till men Milda sa att det är nödvändigt att vakthundar skäller... Vi gick vidare mot parken där utegymmet fanns. Fick instruktioner i de olika redskapen och gjorde sedan de rörelser som hon visat mig innan vi lämnade parken. Milda bjöd på kola i papper, sött och kladdigt. Frågade Milda om jag fick bjuda henne på pizza.
– Oh ja, vi spatserar dit, svarade hon glatt. När vi åter gick på den breda gatan ville Milda byta sida strax innan planket med schäfern. Nu hade jag varit beredd men Mildas omtänksamhet rörde mig.

Vi korsade gatan mitt på. Bilar kom från båda hållen och Milda tog min arm och sa att vi skulle ta halva gatan först. När vi kom fram till pizzerian sa hon åt mig att vänta medan hon gick in i affären bredvid. Hon kom ut med en brödpåse och vi gick in på pizzerian. Även här hade hon ”sin” plats med ryggen mot väggen och ansiktet mot dörren och utåt lokalen. Vi beställde varsin bit Hawaii-pizza och grönt te. Milda tog fram brödpåsen och lade två bullar i

en extra plastpåse som hon räckte till mig.
– Det här är de godaste bullarna som finns, sa hon. När pizzan kom på bordet lade hon hälften av sin i brödpåsen för att ta med hem.
– Det är sista gången jag äter pizza, det är för jobbigt att skära den, blir trött av allt detta sågande. Eller ska man kanske ta med sig en egen kniv...

Milda gav mig en liten plastburk där det tidigare varit tomatpasta. Nu låg där istället röda bär.
– De ska man äta några av på morgonen för då håller man sig glad, sa hon. Det är mot depression. Min invändning att jag inte är deprimerad spelade ingen roll, man håller sig glad! Milda odlar själv dessa bär. De kommer från Citronlianer vars kvistar går att göra te av. I Ostasien tuggar jägare på kvistarna för att bli pigga, berättade hon.

Jag hade kokat äppelmos av fallfrukt från gården där jag bodde, fyllt en glasburk, och skrivit ”Abols Biezenis” (Äppelmos) på etiketten. Gav den till Milda som present. Jag har egna äpplen, sa hon. Men hon tog ändå emot den.

Milda var 17 år när hon konfirmerades. Det var sista gången hon gick i kyrkan för därefter förbjöds det. Kyrkorna var inte stängda men man fick repressalier om man gick dit. Det blev förhör och man kunde bli av med jobbet.

Numera går hon inte alls i kyrkan.
– Det är så jobbigt att hoppa upp och ner hela tiden. Man får inte sitta stilla i kyrkbänken som förr i tiden.

Milda berättar mer

Hon ville studera medicin men blev tyvärr stoppad eftersom en läkarundersökning visade att hon hade problem med lungor och hjärta. Istället studerade hon fiologi, textanalys och språkforskning som syftar till förståelse av kulturhistoriska förhållanden. Hon arbetade 10 timmar, 6 dagar i veckan för att klara sina levnadsomkostnader under studierna. I maj 1944 skulle hon förflyttas till Tyskland. De som hade arbete kunde få stanna och hon som hade lärt sig att skriva maskin ordnade ett jobb och blev kvar i Ventspils.

Milda berättade att hon även arbetat som fotograf, hon har en gammal Leica men numera tar hon inga bilder. När jag visade Milda ett fotografi på min mormors familj, vände hon på det och när hon såg baksidan berättade hon: Dottern till ägaren av huset där fotoateljén låg hade en dotter i samma ålder som hon själv. Flickan hade en mycket vacker docka och Milda hade två stora, vackert röda äpplen. Flickan ville byta sin docka mot dem. Milda accepterade för hon hade aldrig sett en så söt docka. Glädjen blev kortvarig. Dagen efter kom flickan och ville ha tillbaka sin docka, för den var värd mycket mer än

äpplena. Hon tog dockan men kunde inte ge tillbaka äpplena eftersom hon ätit upp dem. Tänk att trots Mildas 93 år och att hon varit med om så mycket i sitt liv så finns ändå detta, till synes, så enkla barndomsminne kvar.

Milda berättade också att hon haft tbc och att när hon kom hem från sjukhuset hade hennes man hyrt ett rum 2x10,5 m på övervåningen i Betaniakyrkans bönehus i hörnet av Saules iela och Plata iela. Hennes son var bara 14 månader och innetemperaturen kunde vara +5. Det var en svår tid. Tursamt nog fick varken hennes make eller son tbc.

Nu gick samtalet lite trögare, vi var nog båda rätt trötta efter gårdagens långa vandring och dagens slit med stavar och gymnastiska övningar i parken. När vi tog adjö utanför pizzerian och skulle gå åt varsitt håll frågade jag om vi skulle ses igen och det tyckte hon var en bra idé.

Milda förvånades ofta över att så många kände igen henne och hälsade när de såg henne.
– Jag känner ju ingen...

Men när hon berättat att hon var en av grundarna till NAFTA, det stora oljebolaget i Ventspils, kunde jag lätt förstå varför alla kände igen henne. Hon bjöd med mig på en jubileumsfest, de firar vart femte år, på en restaurang. Hon fick bjuda in tjugo

gäster, somliga var gamla tjänstemän sedan hennes egen tid i företaget. NAFTA bjöd in den nuvarande administrationen med Generaldirektören i spetsen. Milda bad mig att dokumentera festen och jag tog också en gruppbild på alla gästerna.

Vid ett tillfälle uppstod en pinsamhet på biblioteket: Milda och jag åt soppa med två väninnor, Olga 86 och Reda 80 år. För att vi skulle hinna till ett kulturarrangemang på biblioteket gick jag och betalade för oss alla fyra. Väninnorna ville inte gå med men Milda och jag skyndade dit. Vi kom sist och blev hänvisade till stolar längst fram. En fotograf från lokaltidningen och tv var där. Mitt under sånguppvisningen dök Mildas väninnor upp. De kom fram till mig, pussade mig på kinden och gav mig en present som tack för soppan, en vacker keramikmugg. Allt gick fort men det kändes förfärligt pinsamt... Tack och lov hamnade händelsen inte i vare sig tv eller tidning. Däremot figurerade Milda och jag på många andra bilder på tidningens webbsida.

Flykten till Gotland

Vid ett tillfälle när var vi på biblioteket för att fira 100-årsjubileet för Martins Kalndruva, en av Ventspils författare/poet såg jag en bok **Flykten till Gotland 1943-1945**, som handlade om hur folk, 6 500 ester, 3 500 letter och 240 litauer flydde till Gotland. Bokens bilder är tagna av den gotländske fotografen David

Holmert. Bilder och text berättar om hur den gotländska befolkningen öppnade sina hjärtan och hjälpte till. Somliga flyktingar blev kvar på ön medan andra transporterades vidare till det svenska fastlandet.

Bilderna på överfyllda båtar med upp till 260 människor fast de egentligen var avsedda för 40-50 passagerare påminde mig om de bilder på flyktingbåtar i Medelhavet som publicerades i alla upptänkliga media hösten 2015.

Fotografens son Bengt-Göran förvaldade sin fars fotoarkiv och sammanställde 1989 en fotoutställning som visades i Visby. När sedan kommunikationerna med de baltiska staterna öppnades, visades utställningen på Rigas sjöfartshistoriska museum. Därefter som vandringsutställning under några år både i Lettland och Estland.

Tragedin bakom Baltutlämningen i januari 1946 då man skickade tillbaka 146 balter, huvudsakligen letter till en väntande fångenskap i Sovjetunionen var stor för de människor som en gång blivit deporterade till Sibirien, överlevt, kommit tillbaka till sitt hemland, flytt över havet till Gotland, trott sig vara i säkerhet för att sedan fångslas och sändas tillbaka österut för att skjutas eller åter deporteras till Sibirien. Tragedin var total!

Drygt 70 år senare, den 13 december 2016 hör

jag på Radionyheter att elva afghanska män som bott på Migrationsverkets Förvar i Märsta hade skickats tillbaka till Kabul i Afghanistan i ett chartrat plan. De hade inte rätt att stanna i Sverige. De hade inte accepterats som flyktingar enligt Migrationsverkets regelverk. Att UD några dagar tidigare meddelat att läget i Afghanistan var kritiskt och att man avrådde från resor dit hindrade inte verkställandet av Migrationsverkets beslut om utvisning. Intervjun, där en tjänsteman på Förvaret fick frågan om varför man inte stoppat utvisningen, gjorde mig mörkrädd:

– Vi behandlar alla människor lika. De här männen har haft samma möjlighet som alla andra människor att informera sig om UD:s rekommendationer...

Med min nyvunna erfarenhet, av hur svårt det kan vara att informera sig på ett annat språk, blir jag rosenrasande! Elva unga män satt inlåsta och var helt godtyckligt utlämnade till Migrationsverkets tjänsteman. Denna parallell till utlämningen av Balter för 70 år sedan orsakade ingen mediestorm... endast några tidningsartiklar och en radiointervju där den intervjuade tjänstemannen inte ens blev ifrågasatt.

Utvisningen av flyktingar som inte har rätt att vistas i Sverige fortsätter... Politiker och tjänstemän kan slå sig på bröstet, klappa sig på huvudet, sova gott och känna sig stolta över att

de köer som bildas vid Sveriges gränser blir allt kortare...

SMS från Gotland

En dag i november får jag ett ledsamt sms från en gotländsk väninna som är God man för några ensamkommande flyktingpojkar från Afghanistan. Hon satt på tåget efter att lämnat en av sina skyddslingar i en ort på fastlandet. Förfärligt! Tänker på hur utlämnad han måste känna sig. Först lämna sitt hemland, sedan den långa resan hit med alla strapatser den innebar. Bli placerad av Migrationsverket i X-kommun, som inte kunde ta emot honom, skickad till Gotland där han "hittade hem", fick vuxet stöd, vänner och skolundervisning. Nu, ett år senare vill Socialkontoret i X-kommunen ha tillbaka honom... Han ska ryckas upp, bli placerad på ett hem där han inte känner någon och åter bli ensam...

Hur kommer det sig att man inte lärt sig av historien? Hur mycket medmänsklighet ryms i socialtjänstens arbete?

Tänker på en liten flicka som för drygt 40 år sedan blev uppryckt, utplacerad och som fick vara med om upplevelser som gjorde att hon var bland dem som fick "plåsterpengar" av svenska staten för några år sedan.

Socialekreterarens arbete med henne följde jag på nära håll och redan då blev jag förfärad över vad jag såg. Naturligtvis kan man invända att

det finns många bra socialtjänstemän... men var och när hörs deras stämmor när det gäller utplacering av utsatta barn?

14 juni 1941

När filmen **Melanijas hronika** (Melanies krönika) hade premiär på biografen i Ventspils förstod jag hur naiv jag, i min okunskap, varit. Filmen är baserad på en sann historia om Melanija Vanagas liv, om hur hon och hennes 8-årige son överlevde deportationen den 14 juni 1941. Jag förstod då verkligen det omöjliga att få människor att prata i min bandspelare.

– Man vill inte prata om gamla tider. Först 1991 fick jag reda på att jag har släkt i Australien och på Nya Zeeland, sa en ung kvinna jag kom i samspråk med. Jag bestämde mig att istället läsa böcker och samla fakta från ord som redan skrivits av andra.

Och den dag fick jag låna **Sibirijas Berni** (Sibiriens barn) en bok i två volymer med 1200 respektive 1450 sidor av Dzintra Geka övergav jag helt min tidigare naiva tro på att mitt höstprojekt skulle vara lätt. Författarinnan och hennes team har under 6 års tid letat reda på drygt 700 personer som överlevt Sibirien och lyssnat till deras historier.

Jag har fått löfte av Dzintra Geka att publicera en översättning av förordet till boken, några fotografier samt citat från några intervjuer.

Förord

14 juni 1941 deporterades 15 425 medborgare (letter, judar, ryssar, polacker), mer än 3750 var barn under 16 år. Män skildes från sina familjer och skickades till läger i Gulag där pappor och bröder dog av svältsjukdom. Kvinnor och barn sändes till speciella bosättningar, mest i Krasnoyarsk och Tomsk-distrikten. Första perioden var särskilt svår för dem. Många kvinnor och barn dog av hårt arbete och sjukdom.

En rysk sång påstår att Andra världskriget var ett heligt krig. Lögnaktig propaganda försäkrade att de deporterade var fascister och så blev de behandlade. En plats, Agatipova vid Yenisei River, kallades för Dödsön eftersom hösten 1942 sattes 700 personer iland där, bland dem lettiska mödrar med barn. Våren 1943 hade 70 personer överlevt bland annat sex lettiska barn som intervjuats i denna bok.

1946 och 1947 fördes mer än 1000 av de deporterade barnentillbaka till Lettland. De flesta av dem hade förlorat ena eller båda föräldrarna. De sändes till släktingar eller till barnhem. Men plågan var inte över för dem. Många deporterades på nytt till Sibirien. De som överlevde kunde återvända till Lettland först i mitten av 1950-talet. Fortfarande idag finns det barn och barnbarn till de som deporterades kvar i Sibirien.

Vi har rest 1000-tals kilometer under loppet av sex år. Barn som skickades till Krasnoyarsk, Tomsk, Yeniseisk och andra distrikt är nu gamla, ofta invaliderade. Det var inte bara deras hemland och deras släktingar som togs ifrån dem. Sovjets

politik att ryssifiera rånade också dem på deras språk, och många talar inte lettiska. Några har inte förlorat hoppet att de kan återvända och tillbringa sin ålderdom i Lettland. Även om det skulle betyda att leva i fattighus. Men denna dröm är bara en dröm. Idag är de skilda från sitt hemland av en gräns som inte helt enkelt kan korsas.

När vi efter varje resa till Sibirien återvände till Lettland var vi fyllda av intryck av den naturliga skönheten av landet. Vi hade videofilmer, inspelningar och intervjuer och vi hade alltid också med oss djupa personliga känslor. Vi kände oss sorgsna och fyllda av skuld.

De som återvänt var lyckliga över att ha återvänt till sitt hemland, men det finns inget som kan kompensera ensamhet, lidande, hunger, förlust av nära och kära. Detta har fått konsekvenser för många generationer. Varje historia vittnar och påminner oss om bröder och systrar som blev kvar i den evigt frysta sibiriska ödemarken.

Till antalet var judarna den näst största andelen av dem som deporterades i juni 1941. De som överlevde fann att många av deras släktingar hade dött under Andra världskriget. Under 1970-talet fick de flesta tillåtelse att flytta till Israel. Vi fann barn från Sibirien där också.

Vi har intervjuat 724 människor i Lettland, Ryssland, Israel och Amerika. Vi har mött mycket ljus, kärlek och hopp om Lettlands framtid. Vi önskar presentera detta för framtida generationer.

Dzintra Geka

hemma i Lettland...

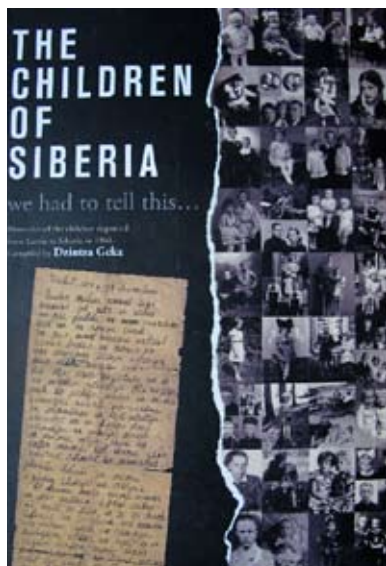

Deportationen 14 juni 1941 involverade 15 425 invånare i Lettland, letter, judar, ryssar och polacker. Bland dem fler än 3 750 barn under 16 år. I boken **Sibirijas Berni** är 724 av dessa barn intervjuade. Männen skiljdes från sina familjer och sändes till läger i Gulag. Där fäder och bröder dog av svält och sjukdom.

Citat och bilder är från boken, likaså kartan som visar vart (röd triangel) kvinnor och barn blev deporterade.

Andrejs f 1940

Jag var sju eller åtta månader gammal. Ryska soldater kom mitt i natten. Ingen förstod...

Andris f 1937

Jag var fyra år gammal. De tog oss till Šķirotava stationen, där vi delades upp.

Modrik f 1926

Vi ställdes i en lastbil ... och jag hade en sjömansmössa

Dzidra f 1930

Jag väcktes tidigt... Vi fick bara ta med så mycket som vi kunde bära.

Ausma f 1931

Min far var blek som krita. Vi fick 15 minuter att samla våra saker. Jag minns inte vad vi tog och vad vi lämnade kvar.

Inara f 1934

Mamma närmade sig min säng med tårar i ögonen för att väcka mig. Det fanns främlingar i huset, de talade ett språk som jag inte förstod.

Skaidrite f 1933

Far visste sedan långt tillbaka att det skulle bli utvisningar, eftersom atmosfären var mycket spänd. Den natten väckte faster Marta mig. Hon kastade kläder i säckar.

Juris f 1923

Jag väcktes av en fruktansvärd bankning på dörren. Min sovrumsdörr slängdes upp och någon sa på ryska, "Stig upp!"

Andrejs f 1940

Min far var inte hemma, och min farfar togs i hans ställe. Senare min far sade att han var tvungen att vara med sin familj, så han kom till tåget ...

Viktors f 1931

På natten till den 14 juni bröt sig beväpnade män in i vårt hus. Jag minns inte mycket. Min syster grät, jag skrek.

Karlis f 1934

Jag var sömnig. Jag minns bara att solen hade stigit upp, och vi var på ett tåg i Stende.

Aija f 1936

Jag var fyra år gammal när vi deporterades. Jag minns ingenting av den tiden.

Zigrida f 1928

De kom på natten. Jag var ett barn och uppfattade det inte som en fruktansvärd tragedi.

Irma f 1926

Runt kl 11 kom en soldat och två män i civila kläder in och sa "Kom igen, låt oss gå."

Viktoria f 1929

Jag hade avslutat andra klass när kriget började. Vi var redo att gå när de kom.

Tamara f 1925

Jag minns att det var marknadsdag och det var en stor grupp människor som gick längs en gata i Aglona. En av dem bar en röd flagga.

Vineta f 1933

Mamma ville så gärna hitta min far, jag antar att hon förstod lite mer av vad som hände.

Edgards f 1931

Hela vår familj deporterades. De kom i en bil, tillät oss att ta vad vi kunde bära. Vi togs till stationen Saldus och lastades i boskapsvagnar.

Egons f 1926

Det tillkännagavs att på grund av den politiska situationen, skulle vår familj utvisas. Mamma blev så upprörd att hon inte visste vad hon skulle göra.

Dagmara f 1932

Vid kl 4 den 14 juni, bankandes det fruktansvärt på vår dörr. Papa gick upp i sin pyjamas, de knuffade honom mot dörren.

Vaira f 1938

På natten den 14 juni väckte mamma oss och sa att vi var tvungna att klä på oss. Jag minns färden i en lastbil.

Inara f 1936

Vi var vakna under natten. Jag var fem eller sex år gammal. Jag kom ihåg några lila blommor vid vår källare den morgonen.

Velta f 1912

Jag svepte in vårt paket. Vi tog några nybakade bröd och lite fett. Det var en bil vid dörren. Vi steg in.

Cecilija f 1936

Det fanns en lastbil där det fanns flera damer som grät mycket häftigt. Främlingar kom ut ur fordonet, kom in och beordrade oss att packa våra saker

Marta f 1937

De berättade för mig att min mor sa till dem, "Farväl gran- nar, vi kommer förmodligen inte att mötas igen."

Edvins f 1927

Vi hade redan börjat vår provperiod. På natten den 14 juni kom beväpnade män och förde bort oss.

Leo f 1931

Vi fick höra att det var av bekvämlighetsskäl, som män skulle sättas i en vagn, medan kvinnor och barn skulle sättas in i en annan. Det var sista gången jag såg min far.

Veronika f 1921

Tidigt på morgonen den 14 juni, 1941 kom fyra militärer med vapen i hand fram till vårt hus. Vi sov fortfarande. Mamma blev upprörd.

Isolde f 1932

Vi togs till en annan vagn, och far fick order att lämna oss. Jag minns att jag sprang fram till honom och sa att jag skulle gå till honom.

Astrida f 1934

Vid stationen fördes far bort, och vi fick höra att vi skulle få se honom senare. Det var därför som våra saker inte delades upp på lämpligt sätt.

Lilija f 1932

Vi fick en halvtimme att packa ihop. Jag ville ta med några vinterkläder, mamma skickade mig att hämta några, men soldaten ville inte låta mig lämna rummet.

Lienite f 1940

Längs vägen dog små barn

och gamla människor. Jag var bara sju månader gammal, men på något sätt överlevde jag. Vad konstigt.

Irena f 1931

Vi togs till stationen. Folk skrek och grät. Det var hemskt. I vagnen sattes vi på den övre britsen, vid sidan av de gallerförsedda fönstren.

Maija f 1941

De sa att vi alla skulle vara tillsammans, bara att vi skulle leva på en annan plats. Dom tillät oss inte att ta något, vi lämnade utan någonting alls.

Lucija f 1919

Resan började sent på kvällen, vi korsade gränsen på natten. Vissa människor i vår vagn sjöng, andra grät.

Olgers f 1934

Jag föll och började skrika. Kunde inte hinna med tåget. En soldat hoppade av tåget, tog mig och kastade mig i vagnen.

Fricis f 1928

Tåget stannade. Vagnar med människor från Zemgale kopplades till vårt tåg. Vagnarna med män kopplades loss och bort.

Velita f 1928

Jag är glad att vi hade en yxa och en såg med oss. Vi försåg oss med ved och frös inte. Vi åt barken av rötterna.

Janis Deksnin f 1942

Mamma fördes till en by nära Parabel floden. Jag föddes där i februari 1942. Jag döptes i en tunna ...

Velta f 1931

Vi hade bara kläderna vi hade på oss ... mor dog 1943, och jag hade inget att ha på mina fötter sedan. Jag tror att jag kan ha varit nära döden själv.

Dzidra f 1936

Jag minns att pappa sa till oss: "Var inte ledsna, sade han. Vi kommer säkert att hitta varandra; Jag kommer definitivt att hitta dig. Det är hur vi skiljdes. Min bror och jag överlevde.

Jag måste leva för var och en, för min mamma, min pappa, min lillebror. Jag har inte varit på något möte med deporterade. Jag vill inte fastna i dessa minnen. Jag känner inget hat. När denna bok publiceras, jag ska köpa den och läsa den. Jag kommer att ge den till mina barnbarn - de kan läsa den också, om de så önskar.

borta i Sibirien...

Dzintra Geka har också gjort filmer, bl a **Kur palika tēvi?** (Vart tog fadern vägen?) som finns på Youtube. Många av de barn som deporterades till Sibirien 1941 såg aldrig sina fäder igen. Den här filmen är i huvudsak från resor till läger i Solyikamsk och Vyatlag. – Sista gången jag såg min far var vid järnvägsstationen, minns en av filmens medverkande. Min far mördades på Vyatlag och jag är den enda kvar från min stora familj.

Putin hade rätt när han sade att det inte var en ockupation. Det var den mest skoningslösa formen av mord.

En mycket läsvärd bok är **Med högklackade skor i Sibiriens snö** av Sandra Kalniete. Hon föddes 1952 i Sibirien. Båda hennes föräldrar var deporterade men 1957 fick de återvända till Lettland. Sandra, som tillhörde grundarna av den Lettiska frihetsfronten, blev senare utrikesminister i Lettland och arbetade aktivt för att Lettland skulle anslutas till EU. Under 2004 var hon Lettlands EU-kommissionär.

I boken kan man bl a läsa om massmordet under två dagar, 30 november och 8 december, 1941 då 24 000 av Lettlands judar blev mördade + 1000 tyska judar i Rumbula, 12 km sydost om centrala Riga. Kvinnor och män, barn och gamlingar fick klä av sig, sortera sina tillhörigheter i högar, gå naken mot den uppgrävda gropan och vänta på sin tur att gå

ner, lägga sig på de ännu varma just skjutna kropparna. Det var det sista de uppfattade innan de kände den kalla vapenpipan mot huvudet...

I boken beskrivs också det hårda livet i Sibirien men Sandra Kalniete glömmer för den skull inte bort de glädjeämnen som människor behöver för att kunna överleva under de vidrigaste förhållanden.

Vardagsliv i Ventspils

Känner mig oändligt tacksam över att mormor lyckades fly. Samtidigt kände jag mig på ett märkligt sätt hemma i Ventspils. Dagstidningen **Ventas Bals** (Ventas Röst) hade blivit nyfiken på mig. De gjorde en intervju som resulterade i en bild på förstasidan och en hel sida inne i tidningen. När mindre än hälften av min vistelse i Ventspils återstod bestämde jag att inte samla mer historiska fakta utan bara leva ett vanligt vardagsliv. Hur hade mitt liv sett ut om mormor inte flytt, om jag ändå hade funnits och om jag ändå bott i denna stad...

Nu började det bli kallt i mitt rum och jag höll kakelugnen konstant varm. Med obegränsad tillgång till torr ved, som jag inte behövde hugga själv, kunde jag oftast hålla värmen vid 16°C. Ibland vaknade jag dock av att det bara var 11°C. Steg då upp och lade in lite extra ved. Med ylleunderställ, raggsockor och filtar fanns det ingen anledning att klaga.

Ibland när jag öppnade fönstret för att vädra mina sängkläder kunde jag känna lukten från de stora kolhögarna som ligger helt öppet vid ”Baltic Coal Terminal”, kolterminalen på norra sida av floden Venta. Kol kommer hit i järnvägsvagnar och lastas sedan över till stora båtar för vidare transport.

År 2014 passerades hamnen i Ventspils av cirka en tredjedel av den totala last som passerade alla i hamnar i Lettland. Det mesta är olje-produkter (57,7%) och kol (22,3%). Samma år nådde också persontransporten rekordsiffror, 41 900 anlande med färja och 1 300 med kryssningsfartyg.

Ventspils strand

Efter mitt vanliga morgonmål som bestod av kaffe, kefir och en apelsin brukade jag cykla till den långa EU-flaggade sandstranden. Där finns omklädningshytter, lekredskap för barn och gymredskap för vuxna, bänkar och hammockar. Badvaktstornen är bemannade dagtid och förutom att övervaka badgästerna i vattnet ser man också till att reglerna följs.

Att stranden är ren och fräsch kanske beror på alla papperskorgar som regelbundet töms och att det inte är tillåtet att röka på stranden. Inte heller är det tillåtet att ta med sig hundar. Här slipper man både fimpar och hundbajs! Såg vid ett tillfälle hur ett ungt par, han i ”Tbiza”-tshirt, hon i glittrig keps och modernt trasiga

jeans, deras dotter samt en hund av oklar ras gick nedför träspången mot vattnet. De hade hunden i löplina och lät den blöta sina tassar innan de snabbt gick tillbaka uppåt vägen igen. Jag kunde då se att en av badvakterna, en muskulös man i röda kläder med POLIS i gula bokstäver på ryggen kom gående mot dem. Här räcker det tydligen med en antydning till tillsägelse för att det ska bli rättning i ledet...

Tänker på de sexuella trakasserierna förra våren i Eriksdalsbadet. Jag råkade ut för att en man hoppade rakt framför mig och sedan simmade under mig. Där var det inte fråga om att avvisa mannen. Efter skrivelser i media samt ett antal brev till ansvariga på badet och Idrottsförvaltningen schemalades personal vid bassängkanten varje dag mellan kl 15 och 20. Att personalen skulle kallas badvärdar istället för badvakter, förstod jag emellertid inte. Men att åtgärden inte var permanent förstod jag när jag vid ett badbesök nyligen såg skylten vid bassängkanten ”Bassängen är oöppnad, all badning sker på egen risk”.

På stranden plockade jag vackra stenar och hittade också, vad jag trodde var, bärnsten. Nadja på biblioteket berättade att några turister hade tagit miste på bärnsten och fosfor och blivit brännskadade när de burit sin upphittade sten i fickan. Jag lade tillbaka mitt fynd... och köpte i stället några bärnstenar i en butik. Ännu i slutet av november fanns gymredskap

och omklädningshytter fortfarande kvar på stranden och jag kunde se hur riktiga vikingar av båda könen badade i havet. Kanske hade de ingen dusch hemma...

Lunchrestaurangen

Nära stranden finns en lunchrestaurang, Liedags (Stranden) som verkar vara i sovjetstil. Restaurangen är en stor sal med högt i tak och grågröna väggar, bruna stolar och bord som är dekorerade med plastblommor. På ena kortväggen är vågor och fåglar målade. Matgästerna står i kö och en tant i grå bomullsrock, typ gamla tiders skolbispisningstant i Sverige, öser upp maten på en tallrik. Man tar sallad och dryck på en bricka och betalar hos en storväxt kvinna i blommig bomullsrock framme vid kassan. En stor skål med god mustig soppa kostade endast 0,7 €. När jag inte åt på Liedags åt jag min lunchsoppa på Betaniakyrkans kafé eller på Busstationens dygnet-runt-öppna kafé. Någon enstaka gång åt jag stor lunch på Mego. Ibland träffades Milda och jag för att äta lunch på ett kafé någon annanstans eller på hennes pizzeria.

Piren

Längst ut på den södra piren, vid inloppet till staden står ett vitt fyrtorn på klipporna. Där samlas varje dag män för att pröva sin fiskelycka. De berättade att det fanns gott om fisk. En av dem kunde engelska, efter tre års

arbete i England, hans hobby var att fiska. Med tanke på Lettlands arbetslöshet med stora regionala skillnader så ger nog eget fiske ett välkommet inslag i mathållningen. I Ventspils var 6,7% av den arbetsföra befolkningen registrerade som arbetslösa 2016.

En bit utanför piren cirkulerade ofta en stor vattensprutande båt. Mina funderingar på om man tvättade sina oljetankar utanför den EU-flaggade stranden kom på skam när fiskarna förklarade att båten muddrade botten i infartsrännan så att den inte ska slammas igen och orsaka att inloppet blir för grunt för alla stora fartyg som angör Ventspils

Grönskande stad

Ventspils är en grön stad med många välskötta parker som pryds av skulpturer klädda med olika blomuppsättningar. Inför vintern byts blommorna ut mot annat t ex speglar.

I Renku Dairzs är skulpturerna extra barnvänliga, det finns t ex en stor en hatt och en känga. På många platser är ko-skulpturer uppställda. De tillhör den så kallade ko-paraden som visats i olika städer över hela Europa.

På Jaunpilszeta Laukums (Nya stadens torg) finns ett stort konstverk som påminner om att Ventspils är en sjöfartsstad. Det är flera höga master, flaggspel, fontäner och då och då

sprutar ånga ur ventiler. Milda tycker inte om detta konstverk.

– Vi har nog med dimma i Ventspils, sa hon.

När träden började fälla sina löv förstod jag hur effektiv plan staden har för att hålla gator, cykel- och gångbanor fria. Det kändes som om löven knappt hann nudda marken innan de var bortkrattade eller bortsopade.

I parken framför mitt hus arbetade en man varje morgon. Han kom på en cykel och hade en gammaldags kratta och borste. Lade löv i en behållare, cyklade bort med den och tömde någonstans i närheten. Det blev ett antal vändor innan trottoaren är fri från löv.

Funderade över vitsen med den så vanliga metoden att blåsa löv hemma i Stockholm. Män med kompressoraggregat på ryggen, med risk för både belastnings- och hörselskador går omkring som i sin egen bubbla. Dessutom blir det rätt otrevligt när man blåser bort löv från vattenpölar... för inte är det väl bara jag som blivit utsatt för sådana duschar? Kanske är ändå den gammeldags metoden med kratta och borste att föredra...

I Ventspils har fastighetsägare ansvar för att trottoarerna framför deras hus hålls rena från både löv, snö och is. Slarvar de så får de böta. Hemma i Stockholm har man också ansvar men här först efter att det hänt en olycka med

snöras från tak eller halka på trottoarer. Då kan man inleda en skadestandsprocess. Jag funderar på varför man inte, som i Ventspils, får böta innan olyckor händer? Tror att det skulle finnas mycket att lära för svenska politiker och tjänstemän på denna sidan om havet.

Många gator i den gamla delen av staden är belagda med sten. Mossa från kullerstenar, skrapas ibland för hand, såg jag. Där det är asfalt finns gatsten i gatukorsningarna, ett effektivt sätt att få bilister att hålla den hastighetsbegränsning, som ändå här endast är 30 km/tim. Det var förstås svårt att cykla på stengatorna och jag följde invånarnas exempel att cykla på trottoarerna. Dessa har ordentligt nedfasade kanter istället för de höga kanter som är vanliga hemma i Stockholm. Så snart jag mötte en fotgängare steg jag naturligtvis av cykeln och ledde den.

Utanför den gamla stadskärnan finns det ett stort nät av cykelbanor. De är väl märkta med symboler. Mellan cykel- och gångbanor finns en tydlig, men ändå diskret, markering. Det var sällan som folk promenerade på cykelbanan, gångbanan var lika bred som cykelbanan.

Ventspils är en platt stad och mycket enkel att cykla i. Från mitt hus till stranden cyklade jag på cirka 5 minuter, att promenera kunde ta en halvtimme.

Jag läste om höstens snökaos i Stockholm, att kollektivtrafik ställdes in och att skolor stängdes. Och visst snöade det samtidigt i Ventspils, 15 mil från Gotland. När jag hade varit på en konsert i teaterhuset Juras Varti och kom ut efter 1 ½ timme var det cirka 15 cm snö på min cykelsadel. Min vän Nadja trodde inte jag skulle kunna cykla hem. Men till min förvåning upptäckte jag att gator och cykelbanor redan var plögade.

Marknadsplatsen

Varje lördag förmiddag cyklade jag till marknaden. Handlade rödbetor, morötter, honung, surkål, saltgurkor, äpplen, tomater och ibland kantareller och rökt korv. Torghandlarna ville lägga allt i små plastpåsar och såg förvånade ut när jag avböjde och istället stoppade ner grönsakerna i min medhavda tygkasse. På marknaden säljs också kläder, underkläder, väskor, skor, blommor, smycken och mycket mer. Varje halvtimme spelas en liten melodi från klocktornet som pryder platsen. Andra livsmedel som gott lettiskt rågbröd, ägg, kefir, mjölk, ost, kaffe, thé, apelsiner, ansjovis i tomat eller olja brukade jag handla på Rimi eller Mego.

Här följer ett urval av Mego's priser:
korv 2,99 €/kg, solrosolja 2,79 €/l,
olivolja 8,60 €/l, 1 flaska vin 2,69 €,
400 g fisk 1,79 €, 180 g smör 0,96 €,
390 g rågbröd 0,55 €, 300 g chips 0,99 €,

250 g Nescafé 4,49 €, 250 g kaffe 3,69 €,
1½ lit mineralvatten 1 €, saltgurka 1,59 €/kg,
Carlsberg öl 1,59 €/l, Whisky 169,49 €/l,
Colgate tandkräm 0,79 €, 16 st Libress 1,29 €.

Observera alla småmynt man får tillbaka i växel när man handlar. Jag brukade lägga dem i någon välgörenhetsbössa.

Matbutikerna har ett mycket stort utbud av alkohol och hyllorna med kaffebröd, choklad och andra sötsaker tar stor plats.

Pärventa

Floden Venta delar Ventspils i en sydlig (västra) och en nordlig (östra) där Pärventa ligger. De stora blockhusen byggdes när det var en stor inflyttning av ryska arbetare. Än idag är det övervägande rysk befolkning i Pärventa. Och därmed en hel del som inte är fullvärdiga medborgare i Lettland. Sveriges ambassad i Riga skriver så här på sin hemsida:

"De flesta ryska invånare har lettiskt medborgarskap, men något över en tredjedel är så kallade "icke-medborgare". Fortfarande finns cirka 282 000 personer i Lettland med denna status. Denna kategori skapades när Lettland blev självständigt 1991 för de invånare som flyttat till Lettland under Sovjettiden samt deras efterlevande. Cirka 200 000 av dem är ryssar, resten är vitryssar, ukrainare och polacker med flera. De har fulla sociala rättigheter men saknar rösträtt och kan normalt inte arbeta inom den statliga sektorn, där oftast lettiskt medborgarskap krävs för anställning. Icke-medborgarna kan

ansöka om medborgarskap via så kallad naturalisering som är en process som bland annat inbegriper kunskapsprov om Lettlands historia, dess konstitution, nationalsång och i det lettiska språket. Naturaliseringstakten har dock avstannat rejält av olika orsaker.

Ryska medborgare i Lettland har ökat de senaste åren. År 2009 bodde cirka 30 000 ryska medborgare i Lettland. År 2014 uppgår antalet till cirka 50 000 eller drygt 2 procent av Lettlands befolkning. Ökningen beror bland annat på att Lettland sedan 2011 erbjuder uppehållstillstånd i utbyte mot fastighetsinvesteringar, vilket framförallt utnyttjats av ryska medborgare. Även kinesiska medborgare utnyttjar denna möjlighet i viss utsträckning. Vissa politiska partier motsätter sig denna möjlighet helt!"

På www.landguiden.se kan man läsa detta:

Efter självständigheten 1991 antogs en lag som gav automatisk rätt till medborgarskap för de som var medborgare i Lettland 1940, och deras ättlingar. De som kommit till landet under sovjettiden, och deras ättlingar, måste ansöka om att få bli medborgare och uppfylla vissa villkor (se nedan). Det innebar att nästan alla letter fick medborgarskap och de allra flesta ryssar blev utan.

Under hot från Ryssland och press från Europarådet, OSSE, EU och Nato mildrade Lettland lagen om medborgarskap. 1998 fick alla barn födda i landet efter självständigheten rätt till medborgarskap på föräldrarnas begäran. Övriga måste ansöka, klara prov i lettiska språket och historien, kunna huvudpunkter i grundlagen samt nationalsångens text. De som agerat "antikonstitutionellt" mot staten eller är medlemmar av förbjudna organisationer, som kommunistpartiet, kan inte få medborgarskap.

Det är lätt att nå Pärventa. Kollektivtrafikens små Mercedes-bussar, med plats för 20-30 passagerare och täta turer, trafikerar även denna del av Ventspils.

I Pärventa ligger också den vackra nedlagda järnvägsstationen. En lång allé leder fram till stationshuset. Förr i tiden gick tåg till Riga kl 6 på morgonen och eftersom det inte fanns buss till stationen fick man gå till fots. Tågresan tog 3 timmar. Tåget tillbaka gick vid 18-tiden på kvällen. Snö, slask och mörker... det dröjde innan man var hemma igen. Mest var det politiker och tjänstemän som reste.

Ventspils NAFTA ligger på norra sidan av floden, en bit in i skogen, ca 6 km från den nya bron som förbinder stadens delar. I utkanten av Pärventa, mittemot färjeterminalen på södra sidan besökte jag en stor skogskyrkogård med gamla gravar. Många gravkors var förstörda men jag hittade ett välbehållet med mormors farbror och fasters namn. Korset var, till skillnad från många andra gravstenar och gravkors, helt intakt och en dam som gjorde fint på graven intill berättade att varje år i augusti så samlas folk för att städa och göra fint på kyrkogården.

När jag såg Pärventas bibliotek påminde jag mig om en gammal dröm, att en gång få besöka Guggenheimmuseet i New York. Byggnaden är rund och utmed väggarna

går en spiralformad balkong med bokhyllor. Högst upp i huset ligger en barn- och ungdomsavdelning där man kan låna Astrid Lindgrens Pippi-böcker, översatta både till lettiska och ryska. Mitt i det runda huset ser det ut som en amfiteater. Där hålls konserter och teaterföreställningar eller visas utställningar.

På bottenplanet, vid receptionen, finns datorer och tidningshyllor samt skåp att låsa in kläder i. Annars är det vanligare med bemannade garderober i Ventspils. Det är skönt att hänga av sig sina ytterkläder gratis och inte som hemma, vara tvingad att släpa omkring på sina ytterkläder om man saknar mynt till förvaringsskåp.

Borgmästaren

Det finns gott om lekplatser i Ventspils. I november var jag med när Ventspils Borgmästare, Aivars Lembergs, invigde en lekplats. Det var högtidligt när han höll tal, en barnkör sjöng, ballonger delades ut och släpptes sedan upp samtidigt. Några timmar tidigare hade han invigt en liknande lekplats i Pärventa. Senare på dagen deltog Borgmästaren i planteringen av tulpanlökar i parken mellan Saules iela och Kuldigas iela.

På Frihetskämparnas dag den 11 november gick Borgmästaren i spetsen för det långa fackeltåget från torget inne i stan ut till Vita

Kors-kyrkogården. Och veckan därpå, den 18 november, invigde han nationaldagsfirandet. Först med en stor klassisk konsert på Juras Varti, dit det krävdes biljetter. Dessa var emellertid gratis. På kvällen fortsatte firandet vid brons södra sida. En uppbyggd scen, nytt tal av Borgmästaren och musik innan man smälde av ett fyrverkeri som hette duga...

Lördagen före första advent tändes julgranen på torget och all julbelysning i övriga staden. Från en scen sjöng flickorna Anna och Elsa från Frostfilmen tillsammans med en barnkör. Men först hade Borgmästaren förstås invigt arrangemanget. Utanför S:t Nikolauskyrkan tändes en enkel men dekorativ julkrubba. Senare på kvällen kunde man lyssna till en barock-konsert i kyrkan.

Ja, stadens Borgmästare är synlig överallt där det händer något. Han inviger, håller tal till befolkningen och har satsat mycket på kultur och idrott i stan. Han har ett " eget " basketbollslag som köpt in en professionell spelare från utlandet. Borgmästaren har också tagit initiativ till en skidbacke i stadens utkant som är uppkallad efter honom.

Under min tid i Ventspils förstod jag att det fanns delade meningar om Borgmästarens insatser och han är sedan flera år indragen i en rättslig process om hur han tjänat sin förmögenhet.

Tidigare kunde man inte uttrycka sina åsikter eftersom "väggarna hade öron" och man kunde bli arresterad, idag vågar jag säga vad jag vill... Ja, allt ser bra ut på ytan, men man vet vad som händer bakom ridån, sa en man jag pratade med.

Varje vecka publiceras en videoinspelad presskonferens på lokaltidningen Ventas Bals hemsida. Och vad man än tycker om Aivars Lembergs kan i alla fall ingen påstå att han är osynlig och gömmer sig på sitt kontor. På adventskonserten i det Livländska Ordensslottet var Borgmästaren emellertid inte synlig. Han gick därför miste om den, i mitt tycke, mest fantastiska körkonsert jag någonsin upplevt. Att inträdet endast var 2 € blev som en extra bonus. Konserten blev ett slags avsked för mig innan jag skulle återvända hem.

Avsked eller på återseende...

Min sista dag i Ventspils bjöd på ett underbart väder. Jag cyklade till Liedags vid stranden, åt soppa, la alla småmynt jag hade i bössan för hjälpbehövande barn vid kassan, gav personalen en stor chokladask. Gick sedan ut till stranden och lämnade tillbaka stenarna, som inte rymdes i min kabinväska, till havet. Cyklade ut på piren, sa hej då till mina fiskarvänner.

Sedan tillbaka hem till min lägenhet, packade allt utom de kläder jag skulle resa hem i de

stora Lagerhauskassarna som jag kom till Ventspils med. De och cykeln som jag hade när jag anlände tre månader tidigare behövdes inte längre och det som mina nyvunna vänner inte hade användning för skänkte jag till Betaniakyrkans sociala verksamhet. I min kabinväska fanns dator, kameror, böcker och anteckningar, allt som allt 10 kg.

Bussbiljetter köps en halvtimme innan bussen ska avgå, man får ett säte bokat i den ordning man köper. Rätt fint att det inte är digitaliserat, att man kan handla biljetter över disk av en fysisk person. Vill man köpa biljett dagen innan avresa så är det lite dyrare. Resa mellan Ventspils och Riga kostar 7,5 € och tar ca 3 tim.

Jag träffade Milda på Buss-stationen.

Draugi Esam, Draugi Bulsim, Draugi Vienmer Paliksim (Vi är vänner, vi förblir vänner, vi är vänner för alltid) stod det på en liten lapp som Milda gav mig och hon sjöng "Blott en dag ett ögonblick i sänder..." på tyska för mig när vi skiljdes.

Vad lärde jag mig av detta höstprojekt?

Frågan ställdes av mina vänner i Stockholm. Och svaret blev att jag lärt mig mycket om mig själv och om lettisk historia, om vad folket i Lettland har fått uppleva, saker som jag aldrig hört talas om – vare sig som elev i svensk skola eller som lärare.

Att det är märkligt att vårt grannland som ligger endast 15 mil från Gotland lyser så totalt med sin frånvaro både i svenska historieböcker och i svensk media. En kvinna hemma i Stockholm, en vuxen kvinna, trodde på fullt allvar att Ventspils var en by med konstigt namn på Gotland...

Jag bestämde mig för att låta mitt material ligga stilla i en låda hela december innan jag började fundera över min slutsats. Hur hade mitt liv kunnat se ut om mormor Lucie inte lyckats fly, om jag ändå hade funnits (naturligtvis helt hypotetiskt).

...om jag hade bott i Ventspils 2017

Jag tror att jag hade bott i ett gammalt hus som 16% av stadens invånare eller i något av blockhusen i utkanten på Ventspils som 77% och levtt enkelt utan några lyxartiklar. Ätit min lunchsoppa på Betaniakyrkans kafé eller Liedags vid stranden, handlat mat på torget, haft ett minimalt klädkonto, handlat kläder i någon av de stora affärerna som säljer begagnade kläder.

På badrumshyllan hade det stått hårschampo och hårbalsam, en burk hudkräm, en deodorant, min kajalpenna, ett läppstift, tvål och en plastmugg med tandborste och tandkräm. Tvättmedlet skulle räcka länge eftersom kläderna hängs ut på vädring istället för att de tvättas efter varje kort användning.

Kanske skulle jag bada och tvätta mig ren i havet, annars i en balja inomhus. Ibland kanske jag skulle gå till det fina badhuset där det finns möjligheter för vuxna att bättra på simkunskaperna. Kanske passar jag på att gå dit på min födelsedag, då har man gratis inträde.

Kanske kostar jag på mig ett SPA-besök med bubbelpool, bastu, aromabastu, saltrum och kall pool +5. och solarium för 3 €. Badtiden är upptill 2 timmar. Man går in, lämnar in jacka och skor i garderoben, förbi en cafeteria, betalar och får en slags armbandsklocka som visar sig vara ett smart låssystem. Gemensamt omklädningsrum för män och kvinnor, skåp, läsbara omklädningshytter och separata duschrum. Här badar man bastu med badträ och badbyxor på.

...och om jag hade råd skulle jag kanske klippa mig hos en frisör för 16 €, annars skulle det bli att hacka på luggen själv och sätta ihop nackhåret till en liten svans. Det är så det blir hemma i Sverige när jag inte satsar 600 kr på en frisörsklippning.

Kanske skulle armbandsklockan behöva ett nytt batteri... det skulle inte vara samma besvär som vid mitt projektbesök att få hjälp med det. Tänk så besvärligt när man inte förstår lettiska språket. Gissade att det fanns hjälp i affären, där man av bilden på en stor

tv, som täckte skyltfönstret, trodde att de även sålde klockbatterier. Blev istället hänvisad till andra sidan staden till en juvelerarbutik där det även finns en urmakare. Han var sjuk och färden gick vidare mot en galleria i ett fyravåningshus i en annan del av staden. Och där finns en datorbutik vars personal kan byta klockbatterier. En halv dag tog det...

Jag hade helt säkert investerat i en gammal cykel så att avstånd till stranden och piren inte skulle vara oöverkomliga. Jag hade cyklat på de välstädade cykelbanorna utan att vara orolig för lövhalka eller isfläckar. Om jag ändå trillat hade jag åkt till sjukhuset eller till den Medicinska kliniken där det finns en mängd olika specialtläkare.

Eftersom jag inte skulle ha haft vetskap om den "onödiga mediedusch" vi i Sverige utsätts för skulle jag inte sakna information om t ex en bilbomb i Kabul, mord i Malmö, översvämning i Bangladesh eller snökaos i Madrid. Varje händelse är tragisk i sig men varför behöver jag få in allt i mitt huvud?

Jag skulle kanske ha avslutat min anställning och blivit pensionär. Inkomsten på 632 € i månaden (en genomsnittlig månadslön efter skatt) skulle då ha bytts mot en statlig pension på 375 € i månaden från 62 års ålder, enligt en man jag pratade med. Hans mamma var från England och pappan flydde från Riga

under Andra världskriget. Det finns både föräldrabidrag och arbetslöshetsbidrag men 70% av Lettlands folk lever från dag till dag, sa han. Han tyckte att jag skulle träffa några av hans vänner bland "Skogsfolket" som än idag eldar med trä och hämtar vatten ur brunnar.

Milda berättade att hennes pension inte var så hög och att om hon önskade en julgåva från kommunen måste hon be om den och fylla i en blankett. Så hon gör inte det, av stolthet... Av stadens 44 000 invånare är 22 miljonärer, det innebär 1 miljonär på 2000 invånare, sa hon.

Mina barn kanske arbetar utomlands. Arbetslösheten har minskat de senaste åren. Många ungdomar far över till England eller Sverige för att arbeta med städning eller inom byggbranschen. Visst blir det problem när många åker iväg utomlands men å andra sidan skickar de hem pengar och det är bra, tycker de som förordar ekonomisk tillväxt.

Kanske tillhör jag de som fått barnbarn. År 2014 föddes 378 barn i Ventspils, 199 pojkar och 179 flickor. Och sedan dess har födslarna ökat. Kanske går mina barnbarn på förskola, i skolan eller kanske i den utmärkta Musikskolan här i staden.

Det finns nio skolor i Ventspils. Det är grundskolor, gymnasieskolor och kvällsgymnasium samt tio förskolor. Det är möjligt att få

utbildning både i lettiska och ryska. Läsåret 2015/2016 var 1680 barn inskrivna i Ventspils förskolor. 673 barn i åldern fem till sex år deltog i obligatorisk förskoleklass.

Kanske studerar mina barn och barnbarn på universitetet i Riga. Med tre timmars bussresa dit så bor de förmodligen hos släkt eller vänner i veckorna och kommer hem till helgen. Nedanstående finns att läsa på Ventspils hemsida.

"Ventspils har satt upp mål - att uppmuntra ungdomar att studera naturvetenskap, matematik och teknik, för att främja utbildning av hög kvalitet i nämnda ämnen, för att öka antalet studenter i naturvetenskapliga och tekniska program för att locka fler specialister till sektorer som är avgörande för ekonomin i Ventspils".

Jag skulle gå till biblioteket och läsa tidningar, lyssna till föredrag, se utställningar och lyssna till konserter och förstås låna böcker. Kanske av någon av dessa författare och poeter: Anna Brigadere, Aspazija, Rainis, Martins Kalndruva, Kristine Sadovska, Janis Princis eller Kristian Baron. Den senare tog som sin livsuppgift att samla in, systematisera och publicera Dainasdikter

Om jag inte hade råd med en egen dator skulle jag kunna helt gratis kunna använda någon av bibliotekets datorer med uppkoppling på Internet. Men om jag hade haft en egen dator skulle jag kunna gå till någon av de 27 platser

i Ventspils där det finns gratis WiFi för både invånare och turister. Med tanke på att trådlöst Internet används av nästan alla moderna mobiltelefoner och antalet användare växer snabbt så har staden målmedvetet skapat en omfattande tillgång till trådlöst Internet, WiFi.

Kände jag behov av att träna så är utbudet stort: **Olympic Centre** är en av de största och mest moderna lettiska sportanläggningarna. Här finns baskethall, ishall för konståkning och ishockey, äventyrsbad, sporthall, fotbollsstadion, sommar- och vinterskatepark, skidbacke, roddarklubb och friidrottarena. Dessutom finns det utegym både på stranden och i den vackra parken borta vid brofästet.

Jag skulle kanske sjunga i kör eller dansa folkdans på Kulturcentret. Kanske gå någon kurs där eller på biblioteket. Och ibland skulle jag gå på bio.

Ja, mitt vardagsliv skulle nog inte skilja sig så mycket från det liv som jag lever idag i Stockholm. Skulle försöka att leva framåt och se allt det positiva som finns runt omkring mig. Skulle försöka känna hopp om en bra framtid för mina egna barn, alla andra barn och barnbarn genom att verka i det lilla och låta kultur med konst, musik och litteratur få en stor plats i livet. Jag delar nämligen min vän, bibliotekarien Nadjas slutsats:

det är kulturen som får folk att överleva!

Klosteris

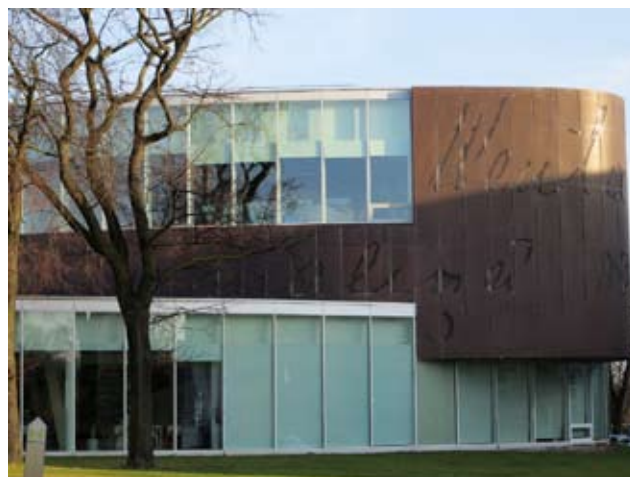
Harald

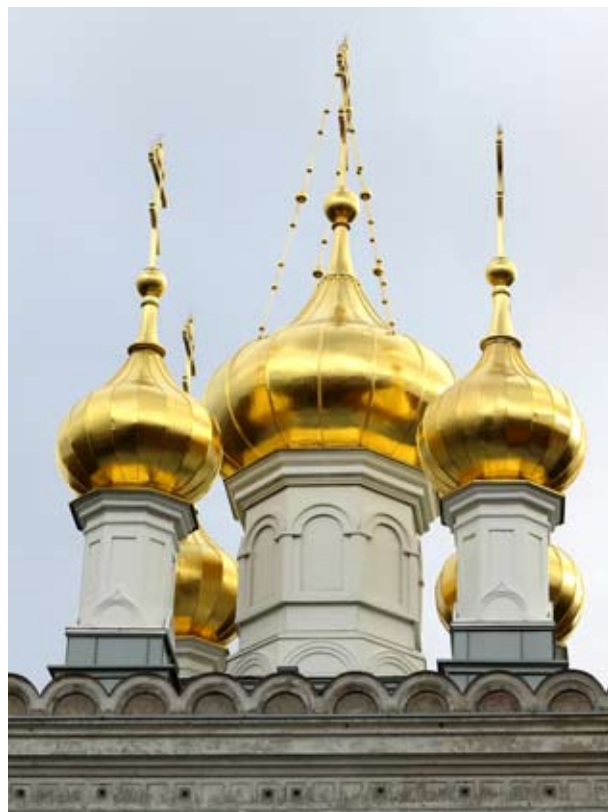

Huvudbiblioteket

Katolska kyrkan

Ortodoxa kyrkan

Lutherska kyrkan

Baptistkyrkan

Författarnas hus

Livländska Ordensslottet/Museet

Biografen

Busstationen

Ventspils jernvægsstation

Klocktornet på Marknadsplatsen

Ventspils stadsvapen

Lekplatsinvigning med Borgmästare Aivars Lembergs

Bröllopsutställning på Museet

PRIVAT utställning på Museet

Marknadsplatsen

Izstāde
Kāzu tērpi 1860–2010
Aleksandra Vasiļeva
tērpu kolekcija
 no 2016. gada 2. jūnija
 līdz 15. septembrim

Exhibition
Wedding Dresses 1860-2010
From Alexandre
Vassiliev Collection
 From 2nd June
 till 15th September 2016

ITĀLIJAS BAROKA MŪZIKA
 LATVIJAS DIEVNAMOS
Neapoles rudens

Sestdien, 5. novembrī plkst. 17.00
Ventpils Nikolaja ev.lut.baznīcā
 Sestdien, 12. novembrī plkst. 15.00
Jelgavas Sv. Annas ev.lut.katedrālē
 Sestdien, 12. novembrī plkst. 18.00
Rīgas Vecajā Sv. Ģertrūdes ev.lut.baznīcā
 Svētdien, 20. novembrī plkst. 20.00
Baltezers ev.lut.baznīcā

Muzicē: Ieva Ezeriete (balss)
 Lāsma Meldere-Sestakova (baroka vijole)
 Vitālijs Sestakovs (baroka vijole)
 Aigars Reinis (ģitāre)
 Programmā: Domeniko Skarlatti un Nikola Porpora.
 Ieeja par ziedojumiem.

Atbalsta

CIRKS

RĪGAS CIRKS piedāvā
KRĀSAINO SAPNŪ ŠOTŠ

1. novembrī 18.30

Teātra nams "JŪRAS VĀRTI"
 Karļines iela 40, Ventpils
 Informācija: www.cirks.lv
 Billetes: www.bilesuparadize.lv
 Tālrunis izziņām: (+371) 27654855

«Poēm pa kulsēn» 25. septembrī no plkst. 13:00

* Lauksaimniecības tehnikas un darbarīku demonstrējumi
 (Latvijas Lauksaimniecības muzejs, Talsi)

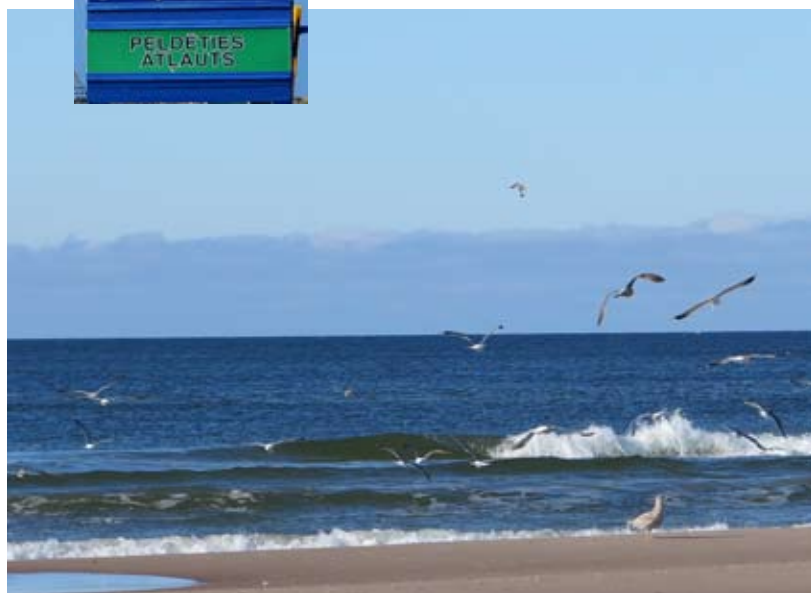
* Tautas muzikantu ansamblis «Tals' trimiņš»

* Animācijas filmas «Poēm pa kulsēn» demonstrācija (Dzīvaizis)

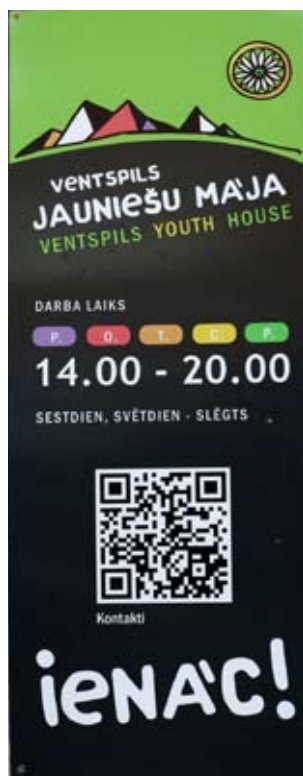

Ventpils Pļešas brīvības muzejs, Rīnha ielā 2

Programma: 13:00-15:00, 15:30-17:00
 Biletas: 1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00, 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 20.00, 21.00, 22.00, 23.00, 24.00, 25.00, 26.00, 27.00, 28.00, 29.00, 30.00, 31.00, 32.00, 33.00, 34.00, 35.00, 36.00, 37.00, 38.00, 39.00, 40.00, 41.00, 42.00, 43.00, 44.00, 45.00, 46.00, 47.00, 48.00, 49.00, 50.00, 51.00, 52.00, 53.00, 54.00, 55.00, 56.00, 57.00, 58.00, 59.00, 60.00, 61.00, 62.00, 63.00, 64.00, 65.00, 66.00, 67.00, 68.00, 69.00, 70.00, 71.00, 72.00, 73.00, 74.00, 75.00, 76.00, 77.00, 78.00, 79.00, 80.00, 81.00, 82.00, 83.00, 84.00, 85.00, 86.00, 87.00, 88.00, 89.00, 90.00, 91.00, 92.00, 93.00, 94.00, 95.00, 96.00, 97.00, 98.00, 99.00, 100.00

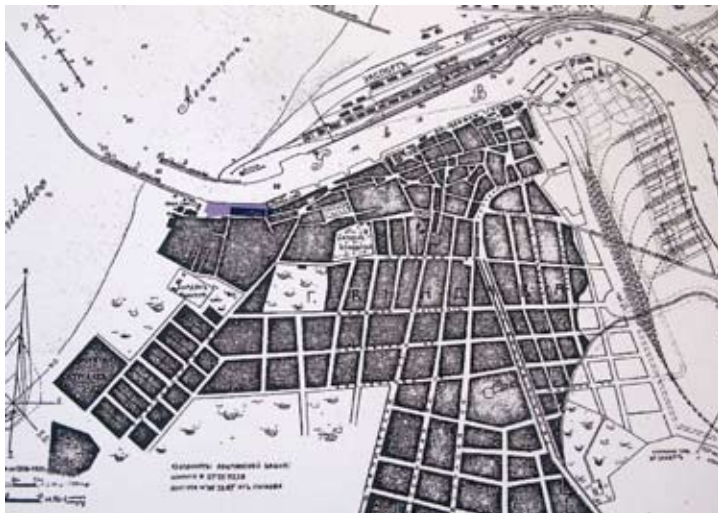

Milda med katten

Ventspils 1906

Ventspils 1912

Källor:

Sibirijas Berni, Dzintra Geka
ISBN 978-9984392486

Med högklackade skor i Sibiriens snö, Sandra Kalniete ISBN 978-91-7353-170-2.

Ventspils, S Rumanis, I Strumfa

Lettland och det lettiska folkets historia, Agnis Balodis
ISBN 91-630-0114-4

Lett-Landweit Tysklettiska föreningens tidskrift 2011

Flykten till Gotland 1943-1945, David Holmers ISBN 978-9934-506-32-1

The Lutheran Churches of Latvia, Vitolds Masnovskis

Pēc 100 gadiem Ventspilī

Līga Gabrāne

Trīs mēnešus Ulla Nordforsa (*Ulla Nordfors*) no Zviedrijas dzīvo Ventspilī, lai iepazītu tuvāk šo vietu, kur agrāk dzīvojuši viņas vecmāmiņa. Viņa grib uzrakstīt grāmatu, kuras virsraksts varētu būt *Pēc 100 gadiem*. Ullas Nordforsas vecmāmiņa Lūcija Jungreņa (*Lucie Junggren*) aptuveni pirms 100 gadiem, I. pasaules kara laikā, kad daudzi cilvēki devās bēgļu gaitās, bēga no Ventspils uz Zviedriju.

Pastāstiet, lūdzu, vairāk par sevi un to, ko darāt šeit Ventspilī!

— Pagājušajā rudenī, kad medijos bija daudz informācijas par bēgļiem no Sirijas un bija arī plaši izplatīta fotogrāfija ar mazu bērnu, kuru pludmalē savās rokās tur vīrietis, man ļoti tuvs kļuva tas, ko savā dzīvē ir piedzīvojuši mana vecmāmiņa. Viņa gan pati par to nekad neko daudz nav stāstījusi. Viņa tikai ir teikusi, ka 1915. gadā, I. pasaules kara laikā, no Ventspils devās uz Rīgu, kur tika uzņemta fotogrāfija izceļošanas dokumentam, bet pēc tam — uz Zviedriju. Un vēl man ir zināmas vecmāmiņas atmiņas par Ventspili: ka viņa ir stāvējusi uz balkona un ka ļoti uz ielvas bijis nams vecaistēvs ar orķestri un tad viņa iemīļājusies ļoti zviedrī. Tikai divas atmiņas par tiem laikiem es zinu no vecmāmiņas. Taču tagad man vecmāmiņas stāsts kļuvis tik tuvs un es domāju arī par to, kas notika ar cilvēkiem, kuri neizlēva, bet palika Vindavā (tā mana vecmāmiņa sauca to pilsētu). Pagājušā gada novembrī es devos ar autobusu uz Ventspili. Staigāju pa ielām, iepazīnos ar Nadežda Mazuri no Ventspils bibliotēkas. Un tad es nolēmu meklēt iespēju saņemt stipendiju pētījumam par Ventspili.

Val izdevās šādu stipendiju iegūt?

— Jā. Kā Zviedrijas publicistu organizācijām briede es jau esmu saņēmusi stipendijas dažādiem projektiem arī agrāk. Un man piešķirta stipendiju arī šoreiz. Mana ideja bija tāda, ka mēs ir jānodrošina Ventspilī vismaz trīs mēneši un tas jādara tad, kad nav turpināta sezonas.

Ullas Nordforsas vecmāmiņa Lūcija Jungreņa kopā ar trim bērniem. Fotogrāfija uzņemta ceļošanas dokumentam, kad viņi 1915. gadā kara dēļ pameta Ventspili un bēga uz Zviedriju.

Esmu savākusi daudz materiāla. Es to apkopošu un iesniegšu ziņojumu organizācijai, kura man piešķirta stipendiju.

Jums ir jau rakstā ziņojums, taču, cik man zināms, ir iecerēts izdot arī grāmatu...

— Jā. Domāju, ka es rīkotos līdzīgi kā savos iepriekšējos projektos. Kad pirms 10 gadiem biju Indijā, apmeklēja tur Tamilādu kristiešu

bērniem. Gribu raksturot arī par cerību un kultūru. Man šeit ļoti patīk. Nesau uz neilgu laiku biju devusies uz Stokholmu, un tur draugi man vaicāja, kad es atgriezīšos Ventspilī, uz ko es atbildēju: «Jā, es braukšu uz mājām». Man vietā ļoti izlausīja tie vārdi. Man liels prieks Ventspilī. Šeit ir jarmala, un man vienmēr ir patīkusi jūra. Pat tad, kad ir auksts,

Ulla Nordforsa ir noskaldrojusi, ka viņas vecmāmiņa, visticamāk, Ventspilī dzīvojusi Lielajā Dzīvamui ielā 6.

gadā apņēmusies ar Karlu Jungreņu (*Carl Junggren*), un viņiem, vēl Ventspilī esot, piedzima trīs bērni. 1915. gada oktobrī vecmāmiņa ar visiem trim bērniem devās bēgļu gaitās — no sākuma ar laivu līdz Mēmelei (tagad Kļāpēda), tad caur Sētīnu (tagad Šēccina) uz Svinemindi (tagad Svinouice) un pēc tam arkal ar laivu uz Malmi Zviedrijas dienvidos. Viņa devās viena ar bērniem, jo vecaistēvs jau bija Zviedrijā. Mana mamma ir dzimusi jau Zviedrijā kā ceturtais bērns 1920. gadā.

Manas vecmāmiņas tēvs kapteinis Vilhelms Šlozmanis piederēja baltvāciešu dzimtai, kas Ventspilī dzīvoja jau vairākus paaudzes. Kapteiņa Šlozmanis ģimenē bija pavisam astoņi bērni, tai skaitā divi dvīņi pāri. Viņš bija kapteinis uz burinieka *Concordia*. Ventspils muzejā

festības problēmām, skolu, tāpēc neko nejaudājam. Tāpat mani bērni nejauda man par manu dzīvi. Es esmu pierakstījusi savas atmiņas un centusies viņiem pastāstīt, bet viņiem nav daudz laika pagātnē. Man ir 66 gadi, trīs pieauguši bērni un pieci mazbērni, tās ir viņu saknes, bet viņi par tām nekā nezina. Taču es uzskatu, ka arī viņiem tas ir ļoti svarīgi — saprast, no kurienes viņi nāk. Visticamāk, vēlāk tas viņus interesēs.

Kada jums šķiet Ventspils šodien?

— Ir daudz izjūtu, staigājot šeit pa ielām, kur agrāk dzīvojuši mana vecmāmiņa... Pilsēta ir ļoti fīra. Esmu daudz ceļojusi pa pasauli, bet tik rītu pilsēta nekur citur neesmu redzējusi. Ventspils nav komerciāla, ja salīdzina ar citām pilsētām. Ven-

